

**Міністерство освіти і науки України  
Рівненський державний гуманітарний університет  
Історико-соціологічний факультет  
Кафедра всесвітньої історії**

**„ЗАТВЕРДЖУЮ”**  
Проректор  
з навчальної роботи  
„\_\_\_\_\_” \_\_\_\_\_ 2008 року

**Постоловський Р.М., Десятничук І.О.**

## **ІСТОРІЯ ПІВДЕННИХ І ЗАХІДНИХ СЛОВ'ЯН**

Навчально-методичні матеріали  
для студентів історико-соціологічного факультету  
(за вимогами кредитно-модульної системи)

Напрямок: 0203 „Гуманітарні науки” спеціальність: 6.020302 „Історія”

**Рівне 2008**

ББК 63.3 (4)  
П 63  
УДК 94 (367)

**Р.М.Постоловський, І.О.Десятничук.**

Історія південних і західних слов'ян: навчально-методичні матеріали. – Рівне: РДГУ, 2008. – 51 с.

В посібнику наведено програму курсу, список рекомендованої літератури, завдання поточного модульного контролю, методичні вказівки щодо підготовки рефератів, семінарських занять, індивідуального навчально-дослідного завдання.

Призначено для студентів історико-соціологічного факультету, які навчаються за спеціальністю «історія» та всіх, хто вивчає історичні дисципліни.

**Укладачі:**

*Постоловський Р.М.*, к.і.н., проф., зав. кафедри всесвітньої історії, ректор РДГУ

*Десятничук І.О.*, к.і.н., доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ.

**Рецензенти:**

*Черній В.А.*, к.і.н., проф., декан факультету міжнародних відносин РІС КСУ

*Гон М.М.*, д.пол.наук, зав. кафедри політичних наук РДГУ

**Відповідальний за випуск:**

*Савчук П.О.*, к.і.н., доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ

**Друкується за рішенням:**

- науково-методичної ради історико-соціологічного факультету (протокол № 16 від 9.12.2008 р.);
- історико-соціологічної секції науково-методичної ради РДГУ (протокол № 18 від 9.12.2008 р.).

Ухвалено кафедрою всесвітньої історії РДГУ (протокол № 4 від 4.11.2008 р.).

# ЗМІСТ

<b>1. СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ</b> .....	4
1.1. Опис предмету навчальної дисципліни.....	4
1.2. Положення про модульно-рейтингову систему оцінювання знань і вмінь студентів.....	5
1.3. Структура залікового кредиту курсу.....	7
1.4. Тематичний план.....	8
<b>2. ПРОГРАМА КУРСУ</b> .....	9
<b>3. ОЦІНКА ВИДІВ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ</b> .....	26
<b>4. РОБОЧА ПРОГРАМА</b> .....	27
4.1. Тематика семінарських занять .....	27
4.2. Питання для самостійної роботи .....	38
4.3. Тематика рефератів .....	39
4.4. Рекомендована література.....	40
<b>5. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ</b> .....	42
<b>6. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ</b> .....	43
6.1. Питання для модульного контролю .....	43
6.2. Вимоги до знань і вмінь студентів .....	45
6.3. Форми роботи на семінарських заняттях .....	45
6.4. Критерії оцінювання у рейтинговій, національній та ECTS системах ....	46
<b>7. ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ</b> .....	47

# **1. СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

## **1.1 Опис предмета навчальної дисципліни**

Слов'яни відігравали і відіграють важливу роль на міжнародній арені та у світовій політиці, вагомий внесок слов'янських народів і до скарбниці світової культури. Маючи виняткове географічне розташування, південні і західні слов'яни поєднали й акумулювали в собі кращі надбання Заходу і Сходу.

Курс історії південних і західних слов'ян покликаний формувати у студентів основи історичного мислення, що є однією з найважливіших передумов базової вищої освіти. Курс має на меті всебічне висвітлення соціально-економічних, політичних, етнічних процесів, що в ході історичного розвитку визначили долю і місце слов'ян у цивілізаційному поступі людства.

Дисципліна розроблена із урахуванням принципів стадіальності, поліваріантності та цивілізаційної дискретності розвитку людства. Курс є важливим для набуття необхідних для історика знань, умінь та навичок.

Базовими для даного курсу є такі уміння й навички: аналіз історичного тексту, аналіз історичних подій та фактів; співставлення та порівняння історичних подій та явищ, а також їх узагальнення та визначення суті; визначення причинно-наслідкових зв'язків із позицій історизму.

На семінарських заняттях формується уміння правильно давати відповідь, що має містити високоякісний у науковому відношенні матеріал, мати чітку логічну структуру та правильну побудову, виробляється творчий підхід до проблем суспільного життя.

Реалізація міжпредметних зв'язків здійснюється в ході узагальнення історичного матеріалу шляхом надання переваги концептуальним підходам у вивченні історії через порівняння і співставлення тенденцій історичного розвитку різних народів та регіонів Європи.

*Історико-соціологічний факультет*

КУРС: III-IV СЕМЕСТР: VI-VII Підготовка бакалаврів	Напрямок Освітньо – кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів:  національних: 3,5 ECTS: 5,5  Модулів: 4  Загальна кількість годин: 189	0203 – гуманітарні науки  бакалавр  спеціальність: 6.020302 – історія	Обов'язкова  Рік підготовки: 3-4  Лекцій: 72  Семінарів: 34  Самостійна робота: 83  Індивідуальна робота: 14  Форма підсумкового контролю: екзамен

**1.2 Положення про модульно-рейтингову систему оцінювання знань і вмінь студентів з курсу „Історія південних і західних слов'ян”**

Це положення складене згідно із «Положенням про рейтингову систему оцінювання знань студентів РДГУ» ( затверджено рішенням Вченої ради РДГУ, протокол №8 від 26.03.2004 р.).

Весь курс дисципліни розподілено на чотири навчальні модулі (див. структуру залікового кредиту курсу), що змістовно відповідають основним завданням курсу. В ході навчального процесу здійснюється поточний та підсумковий модульний контроль.

Окрім якості та вчасності виконання навчальної роботи, об'єктами контролю за рейтинговою оцінкою дій студентів із дисципліни є:

- систематичність відвідування лекцій, семінарських занять, індивідуальних занять;

- активність, ініціативність студента під час підготовки та проведення семінарських занять, виконання додаткової навчальної роботи, наукової роботи тощо.

Кожен з видів роботи, включеної до навчального модуля, оцінюється відповідною кількістю балів (див. оцінку видів навчальної роботи). Виходячи з виконання обов'язкової навчальної роботи, у відповідності до прийнятої шкали оцінювання в РДГУ, визначається конкретна оцінка знань і вмінь студента в національній та ECTS шкалах (див. критерії оцінки знань і вмінь студентів).

Змістовні модулі включають такі види контролю, як оцінювання відвідування лекційних і семінарських занять, якості підготовки до семінарів, виконання рефератів, модульної контрольної роботи.

Згідно визначеної шкали оцінювання обов'язкової навчальної діяльності студентів, у першому модулі вона може бути оцінена в 25 балів. Змістова частина другого модуля дозволяє загалом отримати 25 балів. У третьому модулі можна здобути 20 балів. Аналогічно у четвертому модулі студент отримує 35 балів із урахуванням оцінювання індивідуального навчально-дослідного завдання. Оціночні бали за реферат виставляються у відповідності до тематичної належності до певного модуля. Загалом за обов'язкову навчальну діяльність студент може набрати 100 балів і вище.

Дисципліна зараховується у разі, якщо студент набирає 50 балів і вище. У цьому випадку, якщо студента задовольняє підсумкова оцінка за національного шкалою та шкалою ECTS, він може бути звільнений від підсумкового екзамену. У випадку, якщо оцінка не влаштовує студента, він складає екзамен у встановленому кафедрою порядку. Студенти, які у підсумку набрали 31 – 49 балів, здають екзамен в обов'язковому порядку за умови повного виконання всіх видів основної навчальної роботи. В разі успішного складання вони отримують оцінку не вище «задовільно». За умови рейтингової оцінки нижчої 31 бала студент не допускається до екзамену і повинен пройти курс дисципліни повторно (в порядку, встановленому в РДГУ). Студенти, які не виконали всіх видів обов'язкової навчальної роботи, також до екзамену не допускаються.

Результати обліку всіх видів навчальної роботи в рейтинговій системі за кожний модуль викладач заносить у спеціальні робочі таблиці. Наприкінці семестру результати з робочих таблиць переносяться до зведеної таблиці загального обліку рейтингової оцінки знань і вмінь студентів із цієї дисципліни.

### 1.3 Структура залікового кредиту курсу

Тема	Кількість годин, відведених на:			
	Лекції	семінарські заняття	самостійна робота	індивідуальна робота
<b>Змістовний модуль I – Південні і західні слов'яни у VII-XVIII ст.</b>				
Тема 1. Етнополітичні процеси у слов'ян в VII-X ст.	2	2	8	
Тема 2. Особливості державотворення в XI-XV ст.	6	6	8	2
Тема 3. Південні та західні слов'яни під владою чужоземних держав (XVI-XVIII ст.) Річ Посполита	12	2	8	2
<b>Кількість годин</b>	<b>20</b>	<b>10</b>	<b>24</b>	<b>4</b>
<b>Змістовний модуль II – Доба модернізації та національного піднесення (XIX- поч. XX ст.).</b>				
Тема 4. Суспільно-політичні процеси на землях південних і західних слов'ян у пер. пол. XIX ст.	10	6	12	2
Тема 5. Модернізація др. пол. XIX- поч. XX ст.	10	4	12	2
<b>Кількість годин</b>	<b>20</b>	<b>10</b>	<b>24</b>	<b>4</b>
<b>Змістовний модуль III – Міжвоєнний час та Друга світова війна (1918-1945).</b>				
Тема 6. Південні та західні слов'яни у міжвоєнний період	8	4	8	2
Тема 7. Доба воєнного лихоліття 1939-1945 рр.	8	4	8	
<b>Кількість годин</b>	<b>16</b>	<b>8</b>	<b>16</b>	<b>2</b>
<b>Змістовний модуль IV – Південні та західні слов'яни у др. пол. XX – на поч. XXI ст.</b>				
Тема 8. Соціалістичне будівництво 1945 – 1989 рр.	8	2	10	2
Тема 9. Демонтаж комунізму та входження до європейської спільноти	8	4	9	2
<b>Кількість годин</b>	<b>16</b>	<b>6</b>	<b>19</b>	<b>4</b>
<b>Загальна кількість годин</b>	<b>72</b>	<b>34</b>	<b>83</b>	<b>14</b>

## 1.4 Тематичний план

№ п/п	ЛЕКЦІЇ	к-ть год.	№ п/п	СЕМІНАРИ	к-ть год.
1.	Південні та західні слов'яни в VII – X ст.	2	1.	Слов'яни від найдавніших часів до VII ст.	2
2.	Південні слов'яни в XI – XIV ст.	2			
3.	Польща в XI – XV ст.	2	2.	Польська середньовічна держава в XI-XV ст.	2
4.	Чехія та словацькі землі в XI – XIV ст.	2			
5.	Південні слов'яни під владою турків-османів у XV- XVIII ст.	4	3.	Гуситський рух	2
6.	Південні слов'яни під владою Габсбургів у XV- XVIII ст..	2	4.	Завоювання Балкан турками-османами	2
7.	Становище чехів та словаків в ост. чверті XV- XVIII ст.	2	5.	Чеські та словацькі землі в ост. чверті XV- XVIII ст.	2
8.	Річ Посполита у XVI - XVIII ст.	4			
9.	Болгарські землі в кін. XVIII – 70-х рр. XIX ст.	2	6.	Болгарське національне Відродження.	2
10.	Південні слов'яни в кін. XVIII – 60-х рр. XIX ст.	2	7.	Чеське національне Відродження.	2
11.	Південнослов'янські народи Австрійської імперії у пер. пол. XIX ст.	2	8.	Польські землі в кін. XVIII - 60-х рр. XIX ст.	2
12.	Польські землі в кін. XVIII – 60-х рр. XIX ст.	2	9.	Південні слов'яни в кін. XIX - на поч. XX ст.	2
13.	Чеські та словацькі землі в пер. пол. XIX ст.	2	10.	Суспільно-політичні процеси у західних слов'ян в кін. XIX - на поч. XX ст.	2
14.	Болгарія в ост. чверті XIX – на поч. XX ст.	2			
15.	Південні слов'яни в ост. чв. XIX–на поч. XX ст.	2			
16.	Польські землі у др. пол. XIX – на поч. XX ст.	2			
17.	Чеські та словацькі землі у др. пол. XIX – на поч. XX ст.	2			
18.	Південні та західні слов'яни в роки Першої Світової війни	2			
19.	Польська держава у 1918-1939 рр.	2	11.	Загальні тенденції розвитку південних і західних слов'ян у міжвоєнний час.	2
20.	Чехословаччина у міжвоєнний час.	2			
21.	Болгарія у 1918-1939 рр.	2	12.	Друга Річ Посполита 1918-1939 рр.	2
22.	Югославія у 1918-1939 рр.	2	13.	Національно-визвольні рухи на польських та югославських землях у 1939-1945 рр.	2
23.	Польські землі в роки Другої світової війни.	2			
24.	Чеські землі та Словаччина в 1939-1945 рр.	2			
25.	Болгарія у Другій світовій війні.	2			
26.	Югославські землі в 1939-1945 рр.	2			
27.	Болгарський варіант соціалізму.	2	14.	Болгарія в роки Другої світової війни.	2
28.	Самоуправлінський соціалізм в Югославії.	2	15.	Загальні тенденції розвитку країн південних і західних слов'ян у 1945-1989 рр.	2
29.	Польща у 1945 – 1989 рр.	2	16.	Соціально-економічна та політична трансформація слов'янських країн Центрально-Східної Європи в 90-х рр. XX ст.	2
30.	Чехословаччина в умовах соціалізму.	2	17.	Суспільно-політичний розвиток Польщі в 90-х рр. XX – на поч. XXI ст.	2
31.	Польща у 1989- 2005 рр.	2			
32.	Чехія та Словаччина: шляхи трансформації.	2			
33.	Розпад Югославії. Балканські війни 90-х рр. XX ст.	2			
34.	Постсоціалістичні балканські держави на поч. XX ст.	2			
	<b>Всього:</b>	<b>72</b>		<b>Всього:</b>	<b>34</b>



## 2. ПРОГРАМА КУРСУ

### Вступ

Значення наукового вивчення історії слов'ян. Місце слов'ян в історії. Вивчення історії слов'ян в історичній літературі.

### I. Етнополітичні процеси у слов'ян у VII – X ст.

Територія розселення слов'ян та її історико-географічний нарис. Проблема етногенезу слов'ян. Склавіни і анти, їх роль в утворенні південних і східних слов'ян. Суспільно-економічний лад слов'ян. Розклад первісно-общинного ладу. Початок утворення класового суспільства.

Рабство у південних і західних слов'ян. Військова демократія. Релігійні вірування.

Поява слов'ян на Балканському півострові. Походи слов'ян на Візантію. Відносини слов'ян з фракійським та іншими місцевими племенами. Союз семи слов'янських мізійських племен. Князівство Само. Політичні союзи полабських та поморських слов'ян.

### II. Особливості державотворення у південних і західних слов'ян у XI – XV ст.

#### Болгарія.

#### *1. Утворення першого Болгарського царства*

Поява протоболгар на Балканському півострові. Суспільно-економічний лад Першого Болгарського царства. Перші болгарські хани та їх внутрішня та зовнішня політика. Слов'янізація протоболгар.

#### *2. Міжнародне становище Болгарії в другій половині IX ст.*

Болгарсько-візантійські відносини. Вплив східної православної церкви на Болгарію. Християнізація Болгарії при Борисі (Михайлі).

#### *3. Феодальна держава в Болгарії.*

Феодальні відносини в Болгарії в X ст. Зовнішня політика Симеона. Виникнення руху богомилів.

Утворення Західно-Болгарського царства. Походи Святослава Київського. Завоювання Болгарії Візантією

#### *4. Болгарія під візантійським пануванням.*

Прискорення процесу феодалізації болгарського суспільства. Баштина та пронія. Категорії селян. Політика еллінізації Болгарії. Боротьба болгарського народу проти Візантії. Повстання 1185-1187рр та утворення Другого Болгарського царства.

#### *5. Друге Болгарське царство.*

Феодальне землеволодіння. Категорії селян та їх становище. Міста і ремесла в Болгарії у XIII-XIV ст. Державний лад Болгарії. Розпад Візантії і утворення на її території нових держав. Іван Асень II та його боротьба проти Латинської імперії.

Послаблення Болгарії в другій половині XIII ст. та посилення феодальної роздробленості. Антифеодальне повстання під проводом Івайла. Становище Болгарії напередодні турецького завоювання.

### **Сербія.**

#### *1. Утворення держави в Сербії.*

Соціально-економічний розвиток Сербії в IX-XI ст. Процес утворення крупної земельної власності. Становище селян. Суперництво Рашки та Зети. Перші спроби утворення державного об'єднання. Заснування незалежної Сербської держави за Стефана Немані. Стефан Першовінчаний і перші сербські королі. Визнання Візантією незалежності Сербії. Утворення самостійної сербської церкви. Діяльність архієпископа Сави.

#### *2. Середньовічна Сербія.*

Законник Стефана Душана. Сербський феодальний клас. Церковно-монастирське землеволодіння. Категорії вільного і залежного селянства. Боротьба селян проти феодалів.

Економічне і політичне піднесення Сербії при Стефані Душані і прийняття ним царського титулу. Зовнішня політика Стефана Душана та його спроби утворення сербо-грецької імперії.

#### *3. Феодальна роздробленість в Сербії в другій половині XIV - першій половині XV ст.*

Розпад державної єдності Сербії після Стефана Душана. Поява турків-османів на Балканському півострові.

#### *4. Феодальна Боснія.*

Суспільно-економічний лад Боснії в XII-XV ст. Взаємовідносини з Сербією.

#### *5. Завоювання Балканського півострова турками.*

Посилення феодальної роздробленості в Сербії і Болгарії. Битва на Косовому полі. Заняття турками-османами Тирново. Падіння Візантії. Завоювання турками Боснії.

### **Хорватія, Словенія, Далмація.**

Посавська та Далматинська Хорватія. Соціально-економічний лад хорватських земель в VIII-X ст. Боротьба хорватів із франками в VIII ст. Прийняття католицизму. Хорватська держава в X-XI ст.

Розвиток феодальних відносин в Хорватії. Взаємовідносини з Венецією, Візантією та Угорщиною. Династична унія з Угорщиною 1102р. Хорватія під владою Угорщини.

Ранні відомості про словенців. Втрата словенцями своєї самостійності. Германізація словенських земель.

Перехід далматинських міст під владу Венеції. Дубровнік, його соціально-економічний лад і державний устрій. Зовнішня торгівля Дубровніка.

## **Великоморавська держава.**

Соціально-економічні передумови утворення Великоморавської держави. Боротьба з німецькими феодалами. Діяльність Кирила та Мефодія. Завоювання

Великоморавської держави угорцями. Чехія і Словаччина.

### **Чехія та Словаччина.**

*1. Розвиток феодалних відносин і утворення Чеської держави.*

Феодалізація Чехії. Процес закріпачення селян. Чеські міста. Боротьба Пржемысловичів і Славників. Об'єднання країни під владою Пржемысловичів.

Чеські міжнародні зв'язки X-XI ст.

*2. Феодална роздробленість в Чехії XI-XII ст.*

Зростання крупного землеволодіння. Імунітетні грамоти. Відносини Чехії з Німецького імперією.

*3. Утворення монархії в Чехії.*

Економічний розвиток Чехії. Зростання чеських міст. Прага. Відновлення політичної єдності Чехії при Пржемысли II. Німецька колонізація. Економічний і політичний розквіт Чехії в другій половині XIV ст.

*4. Гуситський рух в Чехії (XV ст.).*

Розвиток товарно-грошових відносин в Чехії. Зростання класових суперечностей в кінці XIV-на початку XV ст. Національні суперечності. Опозиція проти католицької церкви та німецького засилля. Ян Гус - керівник бюргерської опозиції в Чехії, його діяльність. Вчення Гуса.

Початок селянської війни. Повстання в Празі. Програмні вимоги чашників і таборитів. Армія Яна Жижки. Хрестові походи проти гуситів. Значення гуситських війн в історії Чехії.

*5. Словаччина в складі Угорської держави X-XV ст.*

Соціально-економічний розвиток Словаччини. Закріпачення селянства. Розвиток міст. Роль німців в історії Словаччини. Боротьба словаків за незалежність в XV ст. Відгук гуситського руху в Словаччині. Чесько-словацькі, польсько-словацькі та русько-словацькі зв'язки.

### **Польща.**

*1. Утворення Польської держави.*

Феодалізація Польщі. Утворення Польської держави. Мешко I. Поширення католицизму та його наслідки.

Польська держава при Болеславі I. Соціально-економічний розвиток Польщі в XI ст. Зростання крупного землеволодіння. Зародження імунітету, закріпачення селян.

*2. Польща в період феодалної роздробленості в XII-XIII ст.*

Соціально-економічний розвиток Польщі в XII-XIII ст. Зростання крупного феодалного землеволодіння.

Політичне послаблення Польщі. Розпад Польщі на уділи в XII ст. Наступ Тевтонського ордена. Перехід до грошової ренти на селі та

розповсюдження німецького права в Польщі. Розвиток польських міст. Німецька колонізація в містах.

### *3. Відновлення державної єдності Польщі.*

Соціально-економічні передумови утворення єдиної Польської держави. Боротьба з зовнішньою загрозою. Політика об'єднання Владислава Локетка та Казимира III. Польща за Казимира III Великого.

### *4. Польща XIV-XV ст.*

Соціально-економічний розвиток Польщі в XIV-XV ст. Кошицький привілей 1374р.

Унія Польщі з великим князівством Литовським. Грюнвальдська битва та її значення. Війна 1456-1466рр. з орденом. Торунський мир.

## **III. Південні та західні слов'яни під владою чужоземних держав (XVI – XVIII ст).**

### **Річ Посполита.**

*1. Соціально-економічні наслідки завоювання Балканського півострова турками.*

Турецька колонізація міст. Військово-ленна система. Турецькі сіпахи і слов'янські селяни. Місто, ремесло і торгівля в період турецького панування Економічний занепад у захоплених османами областях. Національний гніт.

Боротьба болгарського і сербського народів проти турків. Зв'язки Московської держави з південними слов'янськими народами в XVI-XVII ст. Переселення сербів в межі Австрії і їх правове становище.

### *2. Чорногорія та її боротьба за незалежність в XVIII ст.*

Соціально-економічні відносини в Чорногорії. Об'єднання в Чорногорії духовної і світської влади в одних руках. Митрополит Данило Негош. Організація управління в Чорногорії.

### *3. Далмація під владою Венеції.*

Дубровнік в XVI-XVIII ст. Його занепад.

### *4. Слов'янські народи під владою Австрії.*

Селянський рух в XVI ст. Турецьке вторгнення та боротьба проти турків. Хорватія в складі Австрійської імперії в XVI-XVIII ст. Політика Габсбургів. Австро-турецькі війни. Переселення сербів у Російську імперію і утворення південнослов'янських колоній в Україні.

### *5. Польща в XV-XVII ст.*

Розвиток фільварку. Закріпачення селян. Розвиток хлібного експорту. Розвиток міст і ремесла в Польщі. Виникнення мануфактури. Зростання шляхетських привілеїв. Радомська конституція 1505р. і послаблення королівської влади.

Реформація. Причини поразки реформаційного руху. Лівонська війна.

### *6. Утворення шляхетської Речі Посполитої.*

Люблінська унія 1569. Загарбання українських земель і Підляшшя. Утворення Речі Посполитої, її територія, національний склад. Державний лад Речі Посполитої.

#### *7. Криза Речі Посполитої.*

Економічний занепад Речі Посполитої в другій половині XVII і - першій половині XVIII ст. Занепад політичного значення Речі Посполитої. Визвольна війна українців. Б.Хмельницький. Польсько-шведські і польсько-турецькі війни. Перемога Яна Собеського над турками. Втручання іноземних держав у політичне життя Речі Посполитої. Барська конфедерація.

Перший поділ Польщі. Економічне і політичне становище Польщі в період між першим і другим поділами. Конституція 3 травня 1791 р. Тарговицька конфедерація. Другий поділ Польщі. Повстання під проводом Т.Костюшка. Третій поділ.

#### *8. Чехія під владою Австрійської імперії.*

Посилення закріпачення селян після поразки селянської війни. „Чеські брати”. Турецька загроза і входження Чехії до складу Австрійської імперії. Національне пригноблення Чехії. Чеське станове повстання. Криза феодално-кріпосницької системи в першій половині XVIII ст.

#### *9. Словаччина в XV-XVIII ст.*

Феодално-кріпосницький гніт у Словаччині. Економічний занепад Словаччини. Боротьба словацького народу проти національного гніту в XVI-XVIII ст. Ю.Яноушек.

### **IV. Суспільно-політичні процеси на землях південних і західних слов'ян у пер. пол. XIX ст.**

#### **Південні слов'яни.**

##### *1. Відродження Сербської держави в першій половині XIX ст.*

Економічний розвиток Сербії в кінці XVIII-на початку XIX ст. Зародження капіталістичних відносин. Сербське повстання 1804р. Кара-Георгій. Бухарестський мирний договір. Повстання 1815р. Боротьба Сербії за автономію. Сербська держава на початку XIX ст. Конституція 1830р.

##### *2. Хорватія і Словенія в кінці XVIII-на початку XIX ст.*

Наполеонівські війни і утворення іллірійських провінцій. Розвиток капіталістичних відносин у Хорватії, Словенії. Ілліризм.

##### *3. Південні слов'яни в період революції 1848-1849 рр.*

Політична боротьба сербів Воєводини, хорватів та словенців у 1848р. Селянський рух. Сербія і Воєводина в 1849 р.

##### *4. Чорногорія в першій половині XIX ст.*

Боротьба Чорногорії за незалежність. Петро II Негош. Встановлення світської влади в Чорногорії,.

##### *5. Сербія у другій половині XIX ст.*

Особливості економічного розвитку Сербії. Свято-Андріївська

скупщина. Внутрішня та зовнішня політика Михайла Обреновича.

*6. Хорватія в другій половині XIX ст.*

Національний рух в Хорватії. Хорвато-угорська угода 1868р.

### **Болгарія.**

*1. Національне відродження.*

Розклад тимарної системи, розвиток ремесла, поява мануфактур та фабрик. Утворення внутрішнього ринку. Фанаріоти. Еллінізація міського населення. Національна школа в Болгарії. Гайдуцтво. Вплив російсько-турецьких війн на розвиток визвольної боротьби в Болгарії. Економічний розвиток Болгарії після Кримської війни. Революційні демократи. Квітневе повстання 1876р. і його значення.

*2. Східна криза середини 70-х рр.*

Боснія і Герцеговина під владою Туреччини в XIX ст. Повстання в Боснії і Герцеговині 1875р.

Сербсько-турецька війна. Російсько-турецька війна 1877-1878рр. Сан-Стефанський договір. Берлінський трактат.

### **Польща.**

*1. Польські землі під владою Австрії та Пруссії.*

Германізаторська політика Пруссії та Австрії в польських землях. Польська еміграція. Легіони. Політика Наполеона у польському питанні. Герцогство Варшавське та його конституція. Крах імперії Наполеона. Віденський конгрес.

Політичне та економічне становище Західних польських земель, Галичини, Кракова. Польща в період революції 1848р. Польський національно-визвольний рух в Пруссії і Австрії. Революційний рух в герцогстві Познанському.

*2. Польські землі під владою Росії.*

Царство польське (1815-1830). Розклад кріпосницьких відносин. Розвиток капіталізму. Промисловість Царства Польського. Конституція 1815р. Політика Олександра I в Царстві Польському. Масонство.

Польське повстання 1830-1831рр. Причини поразки повстання.

Польське повстання 1863р.

### **Чехія і Словаччина.**

*1. Розпад феодальної системи в Чехії.*

Реформи Йосипа II. Розвиток мануфактури. Національний рух в Чехії. Добровський, Юнгман, Палацький. Розклад феодальної системи і зародження капіталістичних відносин в Словаччині.

*2. Чехія в період революції 1848 р.*

Боротьба за національний сейм. Святовацлавський комітет. Національний комітет. Повстання в Празі. Скасування кріпосного права.

*3. Словаччина в період революції 1848 р.*

Національний рух в Словаччині напередодні і в період революції 1848р.

## **V. Модернізація другої половини XIX ст - початку XX ст.**

### **Чехія і Словаччина.**

Економічний і політичний розвиток Чехії. Чеський національний рух 60-х рр. XIX ст. Криза Австрійської імперії. Австро-угорський дуалізм. Виникнення політичних партій.

Економічний розвиток Словаччини. Зародження політичних партій і національне питання.

### **Польща.**

Царство Польське в другій половині XIX ст. Аграрна реформа. Основні промислові райони Царства Польського та їх розвиток. Політичні рухи, утворення партій.

Соціально-економічні, відносини в Західних польських землях і Галичині. Слабкість промислового розвитку Познані і Галичини. Промисловий розвиток Сілезії.

Германізаторська політика німецького уряду в Західних польських землях.

Політика австро-угорського уряду в Галичині. Автономія Галичини.

### **Сербія, Хорватія і Словенія.**

*1. Політичне і економічне становище Сербії в 80-90рр. XIX ст.*

Соціально-економічний розвиток Сербії. Землі Сербії під владою Австрії. Виникнення політичних партій. Сербо-болгарська війна. Конституція 1888р. Фінансова і економічна криза кінця 90-хрр.

*2. Хорватія і Словенія в кінці XIX ст.*

Соціально-економічний розвиток Хорватії та Словенії. Політичні рухи, утворення партій, національна боротьба.

### **Болгарія.**

Відтворення Болгарської держави. Тирновська конституція. Соціально-економічні наслідки визволення Болгарії. Возз'єднання Південної і Північної Болгарії. Сербсько-болгарська війна 1885р. Економіка Болгарії, протекціонізм. Політичні рухи. Землеробський союз.

### **Польща.**

*1. Економічне і політичне становище польських земель на початку XX ст.*

Завершення формування польської нації. Політика Росії, Німеччини і Австро-Угорщини в польському питанні. Формування основних політичних течій. Буржуазно-демократична революція 1905-1907рр. в Росії та її вплив на Польщу. Царство Польське в період реакції. Вплив революції на суспільний рух у Галичині.

*2. Польські землі між революцією і першою світовою війною.*

Політична ситуація на польських землях імперій Габсбургів і Романових. Польський військовий фронт і Тимчасова комісія об'єднаних організацій, виступаючих за незалежність. Польсько-українські суперечності в Галичині.

## **Чехія і Словаччина.**

### *1. Чеські землі під владою Габсбургів.*

Економічне і політичне становище Чехії кінця XIX - початку XX ст. Національно-визвольна боротьба. Франтішек Палацький та ідея австрославизму. Младочехи. Зародження робітничого руху. Капіталізація сільськогосподарського виробництва.

### *2. Словацькі землі в складі Угорського королівства.*

Слабкість економічного розвитку Словаччини. Боротьба проти мадяризації. Словацька ліга. Національний та робітничий рухи на початку XX ст. Вплив на Словаччину російської революції 1905-1907рр. Зближення чехів і словаків.

## **Болгарія.**

Економічне і політичне становище Болгарії на початку XX ст. Болгарське князівство на початку XX ст. Утворення політичних партій. Вплив російської революції 1905-1907рр. на розвиток революційного руху в Болгарії. Національно-визвольний рух. Проголошення повної незалежності Болгарії. Стан економіки та сільського господарства у передвоєнній Болгарії.

## **Південні слов'яни.**

### *1. Сербія на початку XX ст.*

Економічний розвиток Сербії на початку XX ст. Внутрішньополітичне і зовнішньополітичне становище Сербії. Двірцевий переворот 1903р. Конституція 5 червня 1903р. Сербія на шляху модернізації за Петра Карагеоргієвича.

Зовнішня політика Сербії на початку XX ст. Митна війна з Австрією.

### *2. Національно-визвольна боротьба хорватів.*

Економічне та політичне становище Хорватії, Славонії, Воєводини і Далмації. Сербо-Хорватська коаліція 1905р. Політичні партії Хорватії. Демократичний та національний рух в Хорватії і Славонії. Культурно-політичні зв'язки хорватів із сербами.

### *3. Чорногорія на початку XX ст.*

Економічний розвиток Чорногорії кінця XIX - початку XX ст. Завершення формування самодержавного режиму в Чорногорії. Чорногорська конституція. Політичні партії.

### *4. Боснія і Герцеговина після Берлінського конгресу.*

Селянське питання. Австрійська колонізація. Політичні партії. Анексія Боснії і Герцеговини. Піднесення національно-визвольного руху в Боснії і Герцеговині.

### *5. Балканські війни.*

Економічний розвиток Болгарії і Сербії напередодні балканських війн. Македонське питання. Балканський союз. Перша балканська війна. Розгром Туреччини і Лондонський мир. Позиція Німеччини та Австрії.



Утворення сербо-грецького союзу і друга балканська війна. Поразка Болгарії. Бухарестський мир.

### **Південні слов'яни.**

Австрійська політика в Боснії і Герцеговині після анексії. Сараєвське вбивство. Перша світова війна. Розгром Сербії і Чорногорії. Югославський комітет та інші організації сербської, хорватської та чорногорської еміграції. Декларація на острові Корфу. Сербська армія на Салоніському фронті.

### **Болгарія.**

Зовнішньополітична орієнтація Болгарії напередодні першої світової війни. Боротьба Антанти і центральних держав за втягнення Болгарії у війну. Вступ Болгарії у війну. Політична і господарська криза у Болгарії на кінець війни.

### **Чехи і Словаки.**

Політичні течії та угруповання. Чеська і словацька еміграція (Масарик, Бенеш, Штефанік). Національний комітет чеських і словацьких земель. Зростання антивоєнних настроїв у Чехії. Празький Національний Комітет. Національно-визвольна боротьба в Чехії та Словаччині.

### **Польські землі.**

Польські землі - арена бойових дій. Польські політичні табори під час першої світової війни. Окупація Царства Польського німецько-австрійськими військами влітку 1915р. Німецько-австрійська декларація про утворення "самостійної Польської держави". Політика держав Антанти в польському питанні.

## **VI. Південні та західні слов'яни між двома світовими війнами.**

### **Польська республіка.**

#### *1. Відновлення незалежності Польщі та становлення державності.*

"Народний уряд" соціалістів і людовців. Юзеф Пілсудський. Уряд Падеревського. Захоплення Польщею білоруських, українських і литовських земель в 1918-1919рр. Польське питання на Версальській конференції. Радянсько-польська війна 1920р. Ризький мир. Північні та західні кордони Польщі. Сілезьке питання. Конституція 1921р.

#### *2. Польща в період парламентської демократії.*

Післявоєнна економічна криза. Політичний лад, встановлений в Польщі після створення незалежної держави. Фінансово-економічна катастрофа восени 1923р. Зовнішня політика Польщі в 1921-1923рр.

#### *3. Польща в роки часткової стабілізації.*

Економічна залежність Польщі від іноземного капіталу. Фінансова реформа 1924р. Особливості економічного розвитку. Аграрна реформа. Загострення внутрішньополітичного становища. Травневий державний переворот 1926р. Оформлення режиму „санації”. Посилення авторитарного правління. Зовнішня політика Ю. Пілсудського.

#### *4. Польща напередодні другої світової війни.*

Конституція 1935р., внутрішньополітичне становище в 1935-1939рр. Міжнародне становище Польщі напередодні другої світової війни. Співучасть Польщі в поділі Чехословаччини. Розрив Гітлером польсько-німецького договору. Провокаційна політика Англії і Франції по відношенню до Польщі. Пакт Молотова-Рібентропа та секретні протоколи до нього.

#### **Чехословацька республіка.**

##### *1. Створення держави чехів і словаків.*

Проголошення Чехословацької республіки (ЧСР). Словацька Радянська Республіка. Приєднання Закарпатської України до Чехословаччини. Конституція 1920р. та її характер. Становлення парламентської системи і єдиної економічної системи.

##### *2. Чехословаччина в період післявоєнної кризи (1921-1923рр.).*

Економічне становище Чехословаччини. Аграризація Словаччини і Закарпатської України. "Заборовий" закон. Коаліція "національного єднання". Піднесення робітничого руху. Закон "Про охорону республіки".

##### *3. Чехословаччина в період тимчасової стабілізації (1924-1929).*

Внутрішньополітична криза 1926р. "Непартійний" уряд на чолі з Я.Черни. Утворення Національної фашистської громади (НФГ). Президент Т.Масарик. Спроба національного примирення в період правління міжнаціональної коаліції. Мала Антанта.

##### *4. Чехословаччина напередодні другої світової війни.*

Загострення внутрішньополітичного становища на початку 30-х років. Аграрно-клерикально-соціалістична коаліція і 9 її урядів. Активізація діяльності національних партій. Президент Е.Бенеш.

Агресивні плани Німеччини по відношенню до Чехословаччини. Політика розв'язування війни в Європі. Договір Чехословаччини з Францією про взаємодопомогу. Радянсько-чехословацький договір про взаємодопомогу. Внутрішньополітичне становище Чехословаччини напередодні Мюнхену. Політична криза.

##### *5. Друга Чехословацька республіка.*

Еміль Гаха президент ЧСР. Автономія Словаччини і Карпатської України. Зрадницька політика Великобританії та Франції по відношенню до Чехословаччини. Мюнхенська змова. Окупація Чехословаччини Німеччиною і утворення протекторату Богемії і Моравії. "Автономний уряд" Словаччини. Окупація Закарпатської України фашистською Угорщиною.

Чехословацька еміграція.

#### **Болгарське царство.**

##### *1. Повоєнна криза в Болгарії.*

Зречення Фердинанда. Окупація Болгарії військами Антанти в 1918-1919рр. Мирний договір у Нейї. Уряд Стамболійського. "Народна змова".

Державний переворот 9 червня 1923р. Вересневе повстання 1923р.

## *2. Стабілізаційні процеси в Болгарії.*

Однопартійний уряд А.Ляпчева. Закони про підтримку економіки. Часткова політична амністія. Економічна криза в Болгарії. Уряд „Народного блоку”. Військова ліга і переворот 19 травня 1934р. Зовнішньополітичні орієнтири Болгарії. Утворення Балканської Антанти. Проникнення фашистської Німеччини в Болгарію.

## **Югославія.**

### *1. Становлення Королівства сербів, хорватів і словенців.*

Національна строкатість населення королівства СХС. Нерівномірність економічного розвитку окремих земель. Політичні рухи і партії Сербії, Хорватії, Словенії. Відовданська конституція (1921 р.) і зміцнення внутрішнього й міжнародного становища Королівства СХС. Створення Малої Антанти.

### *2. Економічна стабілізація і криза парламентаризму в 1922-1928рр.*

Економічний розвиток Югославії в 30-х рр. Політика заохочення іноземних інвестицій. Обмеження розмірів крупного землеволодіння. Сільськогосподарська криза 1926-1927рр.

Утворення націоналістичних організацій. Хорватська республіканська селянська партія. Внутрішньополітична криза в Королівстві СХС у другій половині 1928р.

### *3. Режим монархічної диктатури.*

„Маніфест короля до сербо-хорвато-словенського народу”. Королівство Югославія. Конституція 1931р. Боротьба югославського народу проти режиму диктатури. Посилення економічного і політичного впливу Німеччини на Югославію. Зовнішня політика Югославії. Балканська Антанта. Вбивство короля Олександра. Регентська рада, її внутрішня і зовнішня політика. Політика компромісів уряду М.Стоядиновича. Державний переворот. Договір з СРСР.

## **VII. Доба воєнного лихоліття 1939 – 1945 рр.**

### **Польща.**

Вереснева катастрофа. Поневолення Польщі Німеччиною. Вторгнення радянських військ. Радянсько-німецький договір "Про дружбу і кордони". Більшовицький режим на польській території, що ввійшла до складу Радянського Союзу. Режим, встановлений гітлерівською Німеччиною на окупованих територіях Польщі. Утворення генерал-губернаторства для окупованих польських провінцій. Політика окупантів на польських землях.

Початок руху опору. Емігрантський уряд В.Сікорського. Утворення Ради народової. Делегатура.

Польсько-радянські відносини в 1941-1943рр. Декларація про дружбу і взаємодопомогу. Формування польських збройних частин на

території СРСР під командуванням генерала В.Андерса. Конференція в Тегерані та її наслідки для майбутньої Польщі.

Створення альтернативної „Лондонському табору“ течії Опору. Спілка визвольної боротьби. Гвардія Людова. Розмежування в русі Опору. Створення Крайової Ради Народової (КРН) та Ради єдності народової (РЕН). Утворення Польського Комітету Національного Визволення. Варшавське повстання.

Завершення бойових дій на території Польщі. Польське питання на Ялтинській і Потсдамській конференціях.

### **Чехословаччина.**

Протекторат Богемія і Моравія під владою нацистів. Запровадження "нового порядку" в протектораті. Чехословацький емігрантський уряд Е.Бенеша. Угода Чехословаччини з СРСР про спільні дії в війні проти Німеччини. Боротьба чехів з нацистами. Договір про дружбу, взаємодопомогу і післявоєнне співробітництво між СРСР і Чехословаччиною (1943р.). Організація національного фронту. Празьке повстання.

Словацька республіка в 1939-1945рр. Становлення республіки та її залежність від Німеччини. "Охоронний договір Словаччини з Німеччиною". Приєднання Словаччини до пакту трьох держав і оголошення війни СРСР. Утворення Словацької Національної Ради (СНР). Словацьке національне повстання 1944р. Окупаційний режим та визволення Словаччини.

### **Югославія.**

Внутрішньополітичне становище та зовнішня політика Югославії. напередодні німецького вторгнення. Гітлерівська окупація і розчленування Югославії.

Маріонеткові адміністративні утворення на окупованих югославських землях. Створення Незалежної держави Хорватії (НДХ). Внутрішня політика усташського режиму. Національне питання в НДХ.

Початок руху Опору. Заклик Д.Сімовича до боротьби за відновлення Королівства Югославія. Розвиток четницького руху. Становлення комуністичного партизанського руху. Йосиф Броз (Тіто). Утворення Народної визвольної армії Югославії (НВАТО). Антифашистське Віче Народного Визволення Югославії (АВНВЮ). Позбавлення емігрантського уряду за кордоном прав законного уряду і заборона Петру II повертатися в країну. Поляризація сил і загострення військово-політичної боротьби. Угода Тіто-Шубашича та її наслідки. Посилення влади комуністів. Утворення об'єднаного уряду Югославії на чолі з Тіто. Завершення визволення Югославії.

### **Болгарія.**

Спроба Болгарії зберегти нейтралітет. Пронімецький курс уряду Філова. Підписання пакту трьох держав. Окупація болгарськими військами

Вардарської Македонії, Егейської Фракії. Запровадження болгарської адміністрації на "нових землях".

Початок збройного Опору. Перелом в ході війни і політична криза в Болгарії. Смерть царя Бориса III. Формування регенства. Партизанський рух в Болгарії. Провал пронимецької політики і правлячих кіл. Уряд І.Багрянова та його соціальні маневри. Зовнішньополітичне становище Болгарії. Радянсько-болгарська війна і встановлення влади Вітчизняного фронту.

### **VIII. Соціалістичне будівництво 1945 – 1989 рр.**

Радянізація внутрішньополітичного розвитку слов'янських країн Південної і Центральної Європи після визволення від гітлерівської окупації і до остаточного встановлення політичної системи сталінського типу.

#### **Польща (ПНР).**

##### *1. Післявоєнний час.*

Роззброєння загонів Армії Крайової. „Люблінська Польща”. Економічні та аграрні перетворення в Польщі за радянським зразком. Уряд Миколайчика і його діяльність на міжнародній арені. Перетворення ПКНВ у тимчасовий уряд.

Утворення уряду національної єдності. Початок репресій по відношенню до опозиційних комуністам політичних течій. Визнання уряду національної єдності.

Внутрішнє положення Польщі в післявоєнні роки. Продовольче питання. Повернення в країну Миколайчика і зміни у розстановці політичних сил. Легалізація Стронництва праці (СП). Нелегальна підпільна опозиція.

##### *2. Перехід до сталінської моделі соціалізму.*

Референдум і вибори до сейму, Закон про створення блоку чотирьох партій (ППС, ППР, СЛ, СД). Угода про єдність дій ППР і ППС.

Поразка Польського стронництва людowego (ПСЛ) на виборах. Придушення опору збройного підпілля силами Війська Польського. Операція "Вісла". Об'єднання ППР і ППС в ПОРП.

Здійснення сталінської моделі в сфері економіки. Завершення аграрної реформи. Курс ПОРП на прискорене будівництво фундаменту соціалізму. Конституція Польської Народної Республіки 1952 р. Обмежені зміни в політиці ПОРП, перші ознаки відновлення законності. Критичне ставлення населення до догм ПОРП. Наростання кризових явищ у всіх сферах.

##### *3. Від кризи 1956р. до кризи 1970р.*

Наростання в країні суспільно-політичних суперечностей. Прийняття сеймом закону про амністію.

Соціальний конфлікт в Познані, придушення його військами Сілезького військового округу. Повернення до політичного життя

В.Гомулки. Вирішення кризи Польщі політичними методами. Напруження в польсько-радянських відносинах. Вплив подій в Угорщині 1956р. на вирішення внутрішньополітичних проблем в ПНР. Регрес в політиці і застій в економіці Польщі в 60-ті рр. Конфлікт влади з єпископатом римокатолицької церкви. Загострення економічного, соціального і політичного становища ПНР в кінці 60-х рр. порушення принципу колективного керівництва Гомулкою. Вплив на польську молодь подій в Чехословаччині.

Стагнація в розвитку народного господарства. Робітничі страйки грудня 1970р. на балтійському узбережжі. Зміна політичного і державного керівництва в ПНР.

Теза ПОРП про будівництво в Народній Польщі розвинутого соціалізму. Активізація суспільно-політичного життя в країні. Оновлений текст Конституції 1976р.

*4. Наростання в країні незадоволення командно-адміністративною системою.*

Події в Радомі, Плоцьку, заводі "Урус" літа 1976р. Оформлення опозиційного руху. Підтримка внутрішньої опозиції польською еміграцією. Комітет захисту робітників (КОР), Я. Куронь та інші. Конфедерація незалежної Польщі (КНП), Л.Могульський.

Обрання польського кардинала К. Войтили головою римокатолицької церкви. Необхідність кардинальних реформ у польській державі.

*5. Економічна і політична криза 80-хрр.*

Запровадження урядом ПНР з липня 1980р. комерційних цін на м'ясо. Підписання угоди між урядовими комісіями і страйковими комітетами. Визнання факту існування незалежних робітничих профспілок, реєстрація незалежної профспілки "Солідарність".

Конфронтація політичних сил в країні. Втягнення у конфлікт вищих учбових закладів. Призначення В.Ярузельського головою уряду. Конфлікт у Бидгощі в березні 1981 р. Дві частини I-го з'їзду "Солідарності". Наростання конфронтації в країні. Запровадження на території Польщі воєнного стану Військова рада національного порятунку, „Польсько-Ярузельська” війна.

Розпад підпілля, стабілізація суспільно-політичного життя Польщі. Зміни до Конституції 1983 р. Нормалізація положення в економічному секторі. Перестановки у вищих ешелонах влади: Е. Месснер.

Погіршення політичного клімату в країні у 1987р. Результати засідань "круглого столу". Введення інституту президентства. Поправки до Конституції 1989р.. Еволюція політичних структур, припинення діяльності ПОРП. Перемога Л. Валенси на президентських виборах 1990р.

### **Чехословаччина (ЧССР).**

*1. Відновлення Чехословацької республіки.*

Відмінності в рівні економічного розвитку Чехії і Словаччини.

Державно-політична система відродженої Чехословаччини. Націоналізація промисловості та аграрна реформа. Прискорена поляризація політичних сил в країні. Урядова криза 1948р. Конституція 9травня.

#### *2. Становлення тоталітарного режиму.*

Впровадження радянської моделі соціалізму в економіці. Переорієнтація зовнішньоекономічних зв'язків Чехословаччини. Ломка усталених форм ведення сільськогосподарського виробництва. Закон про Єдині сільськогосподарські кооперативи (ЄСГК). Реалізація радянської моделі одержавленого, усуспільненого планового народного господарства.

"Десталінізація" в Чехословаччині А.Новотни на чолі КПЧ. Конституція 1960р.

#### *3. Політична та економічна криза 60-х років.*

Застій економіки Чехословаччини. Зрив виконання планів третьої п'ятирічки. Необхідність економічної і суспільно-політичної реформи. О.Дубчек, О.Шик, З. Млинарж, І. Пелікан.

#### *4. Празька весна 1968р.*

Зміни в політичному та державному керівництві ЧССР. Прийняття "Програми дій КПЧ" 5 квітня 1968р. Офіційне скасування цензури. Багатостороння зустріч 3 серпня у Братиславі шести компартій. Введення військ країн Варшавського договору до Чехословаччини. Височанський з'їзд КПЧ.

#### *5. Період "нормалізації".*

Скасування самоврядування на підприємствах. Згорання економічної реформи. Чистка в КПЧ. Травневий 1971р. з'їзд КПЧ. Репресії по відношенню до активних учасників "Празької весни".

#### *6. „Оксамитова революція”.*

Економічна криза в Чехословаччині початку 80-х років. Антитоталітарна опозиція в 70-80 рр. Утворення Громадянської ініціативи Хартія - 77. Вплив горбачовської "перебудови" на Чехословаччину. Активізація опозиції в Чехословаччині. Внутрішньополітичне життя в Чехословаччині 1988-1989рр. Студентська маніфестація в Празі 17 листопада 1989р.

### **Болгарія (НРБ).**

Вплив конфлікту між Сталіним і Тіто на політичну ситуацію в Болгарії.

Кульг особи Вилко Червенкова.

"Квітнева лінія" і режим Тодора Живкова. Копіювання радянського досвіду в економіці. Форсована індустріалізація. Масове усуспільнення аграрного комплексу. Впровадження в Болгарії концепції "розвинутого соціалістичного суспільства".

Болгарія в період „соціалізму, що переміг”. Урочисте святкування 1300-річчя Болгарської держави. Політичні і соціально-економічні зміни в другій половині 80-х років. Адміністративна реформа НРБ. Обрання

П.Младенова на пости Генерального секретаря ЦК БКП, Голови державної ради Болгарії. Проведення "круглого столу". Союз демократичних сил.

### **Югославія (СФРЮ).**

Перша конституція ФНРЮ. Зміни в економічному житті, аїрарна реформа. Проведення грошової реформи. Прийняття першого п'ятирічного плану. Критика наради інформаційного бюро комуністичних і робітничих партій політики КПЮ (червень 1948р.). Розрив економічних зв'язків з СРСР.

Формування нової економічної системи в Югославії, відмова від централізованого планування. Введення робітничого самоврядування. Зміни в аграрній політиці КПЮ. Доповнення до Конституції (січень 1953р.). „Самоуправлінський” соціалізм.

Друга і третя п'ятирічки ФНРЮ. Конституція 1963р. Проголошення Соціалістичної Федеративної Республіки Югославії (СФРЮ). Ліберальні реформи 1965-1971рр. Конституція СФРЮ 1974р.

Криза економічної та політичної системи. Посилення націоналістичних і сепаратистських тенденцій у деяких республіках і краях СФРЮ на початку 80-х рр.

Заходи по впровадженню в господарство країни ринкових принципів. Конституція Югославії 1989р. Конфлікт між Сербією і Словенією. Формування нових партій і альтернативних організацій. "Демос", ХДО.

## **ІХ. Демонтаж комунізму та входження до європейської спільноти.**

### **Республіка Польща.**

Запровадження в Польщі шокової терапії. Послідовне реформування економіки країни. Розпад СРСР і трансформація господарських зв'язків Польщі. Демократизація всіх сфер суспільного життя. Президентські вибори 1995р. О.Кваснєвський. Польсько-українські відносини на сучасному етапі.

### **Чехія та Словаччина.**

Відмова КПЧ від монополії на владу. Реконструкція парламенту. Обрання Вацлава Гавела президентом Чехословаччини. Припинення існування Національного фронту ЧССР. Діяльність Громадянського форуму в Чехії і Громадськості проти насилля в Словаччині. Заміна назви ЧССР на Чеська і Словацька Федеративна Республіка. Парламентські вибори червня 1992р. Закон про припинення федерації.

Відносини України з Чеською республікою і Словацькою республікою.

### **Болгарія.**

Обрання Ж.Желева президентом Болгарії. Зміни в масових громадських організаціях. Створення Конфедерації незалежних синдикатів, спілки Болгарської демократичної молоді, Федерації



Болгарської Соціалістичної молоді та ін. Нестабільність економіки постсоціалістичної Болгарії.

Другі президентські вибори в Болгарії. Політика Петра Стоянова  
Відносини України з Болгарією на сучасному етапі.

#### **Розпад СФРЮ.**

Міжреспубліканські протиріччя в середині 1991р. Міжнародне посередництво у врегулюванні сербо-хорватського конфлікту. Етнічно-релігійна війна в Боснії і Герцеговині. Події у Косово навесні 1998р. Міжнародна конференція у Рамбуйє взимку 1999р.

Розвиток відносин України з країнами колишньої Югославії.  
Слов'янські країни Центральної та Південної Європи і НАТО.

### 3. ОЦІНКА ВИДІВ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Вид навчальної роботи	Оціночні бали	Можлива сума за семестр
<b>I. Обов'язкові</b>			
1	Відвідування лекцій та семінарських занять.	0,5	25
2	Доповідь на семінарському занятті. Активна участь в обговоренні. Суттєве доповнення.	5 2-3 2-3	в середньому 30
3	Виконання контрольної роботи / тестування.	10	40
4	Вчасність та якість виконання реферату.	5	5
5	Вчасність та якість виконання індивідуального навчально – дослідного завдання ( ІНДЗ )	15	15
<b>II. Додаткові</b>			
6	Підготовка та виступ із доповіддю на науковій конференції.	8	без обмежень
7	Використання сучасних технічних засобів при підготовці ІНДЗ, реферату ( електронні версії, використання ресурсів internet тощо).	4	4
8	Участь у предметних олімпіадах, студентських гуртках історичного характеру, конкурсах відповідної тематики.	1-5	без обмежень
9	Заохочувальні бали викладача.	1-5	5

## **4. РОБОЧА ПРОГРАМА**

### **4.1 Тематика семінарських занять**

#### **ТЕМА 1. Слов'яни від найдавніших часів до VII ст.**

1. Джерела з вивчення історії південних і західних слов'ян.
2. Етногенез слов'ян.
3. Суспільний лад слов'ян та території розселення у III - VII ст.
4. Перші слов'янські державні об'єднання.

#### *Література:*

1. Абакумов О. Велика слов'янська колонізація Балкан VI ст. // Київська старовина. – 2002 – № 5 – С. 3-16.
2. Баран В. Слов'яни в V- VII н.е. // Історія в школах України. – 2003 – № 2 – С. 35-39.
3. Баран В.Д., Козак Д.Н., Терпіловський Р.В. Походження слов'ян. – К., 1991.
4. Нидерле Л. Славянские древности. – М., 1956.
5. Раннефеодальные государства на Балканах, VI – XII вв. – М., 1985.
6. Седов В.В. Происхождение и ранняя история славян. – М., 1979.

#### **ТЕМА 2. Польська середньовічна держава в XI – XV ст.**

1. Розвиток феодальних відносин у XI – XII ст.
2. Польські землі в період феодальної роздробленості.
3. Становлення польської держави у XIV ст.
4. Особливості станової монархії у Польщі в XV ст.

#### *Література:*

1. Бердах Ю., Леснодорский Б., Пиетрчак М. История государства и права Польши. – М., 1980.
2. «Великая хроника» о Польше, Руси и их соседях XI – XIII вв. / под ред. В.Л.Янина. – М., 1987.
3. Головки А.Б. Древняя Русь и Польша в политических взаимоотношениях X – I тр. XIII вв. – К., 1988.
4. Длугош Ян. Грюнвальдская битва. – М., 1962.
5. Корольок В.Д. Древнепольское государство. – М., 1957.
6. Ливанцев К.Е. История государства и права феодальной Польши XII – XIV вв. – Л., 1958.
7. Молода нація: Альманах. Вип.. 3: Україна і Польща: сторінки спільної історії (XIV-XVIII ст.). – К., 2001. – 280 с.
8. Полный свод статутів Казимира Великого (XIV – XV вв.) // Хрестоматія пам'яток феодального державства і права країн Європи / под ред. В.М.Корецького. – М., 1961.
9. Развитие этнического самосознания славянских народов в эпоху раннего феодализма. – М., 1989.
10. Раннефеодальные государства и народности (южные и западные славяне) VII – XII вв. / под ред. Г.Г. Литаврина. – М., 1991.

11. Сивіцький М. Історія польсько-українських конфліктів: в 3-х т. – т.1. – Львів, 2005. – 344 с.
12. Славянский сборник: в 2-х ч: Образование сербского, польского и чешского государств. Исторические связи славян. – М., 1947. – 367 с.

### **ТЕМА 3. Гуситський рух.**

1. Загострення суперечностей у Чехії в кін. XIV – на поч. XV ст.
2. Підготовчий етап: 1400-1419 рр.
3. Гуситська революція.

#### *Література:*

1. Басовская Н. Табориты // Я иду на урок истории. – 2000 – С. 190-199.
2. Галямичев А.Н. К проблеме истолкования сущности гуситского движения // Из истории социально-этических и правовых идей. – Саратов, 1990.
3. Гуситское движение в освещении современников: источники и материалы для практических занятий. – М., 1992.
4. Лаврентий из Бржезовой. Гуситская хроника. – М., 1962.
5. Лаптева Л.П. Гуситское движение в Чехии в XV в. – М., 1990.
6. Лаптева Л.П. Русская историография гуситского движения (40-е годы XIX в. – 1917 г.). – М., 1978.
7. Озолин А.И. Бюргерская оппозиция в гуситском движении. – Саратов, 1973.
8. Рубцов Б.Т. Гуситские войны: Великая крестьянская война XV в. в Чехии. – М., 1992.
9. Руколь Б.М. Гуситское движение. – М, 1964.
10. Флоря Б.Н. Отношение государства и церкви у восточных и западных славян. Эпоха средневековья. – М., 1992.

### **ТЕМА 4. Завоювання Балкан турками-османами.**

1. I етап завоювання: підкорення Болгарії та Македонії (XIV ст.).
2. II етап завоювання: захоплення Сербії, Боснії, Чорногорії (XV ст.).
3. Причини та наслідки втрати південнослов'янськими державами незалежності.

#### *Література:*

1. Андреев М., Ангелов Д. История болгарского государства и права. – М., 1962.
2. Беннет М., Брэдбэри Дж. и др. Войны и сражения средневековья 500-1500. – М., 2007.
3. Достян И.С. Борьба сербского народа против турецкого ига, XV – начало XIX в. – М., 1958.
4. Илич С. Религиозные брожения в Османской Боснии во II пол. XVI в. // Вопросы истории. – 2002 – № 2 – С. 133-138.
5. Иналджик Г. Османська імперія. Класична доба 1300-1600. – К., 1998.

6. История культуры Болгарии: К 1300-летию образования Болгарского государства / под ред. А.А. Улянина. – М., 1981.
7. Кинросс Л. Расцвет и упадок Османской империи. – М., 1999.
8. Пашенко Є. «На Косовім, на широком полі...» (До 600 р. Косовської битви) // Всесвіт. – 1999 – № 11 – С. 171-174.
9. Фрейденберг М.М. Дубровник и Османская империя. – М., 1989.

#### **ТЕМА 5. Чеські та словацькі землі в ост. чверті XV – XVIII ст.**

1. Соціально-економічне становище чеських і словацьких земель у XVI – на поч. XVII ст.
2. Політична ситуація в Богемії та словацьких землях у XVI – XVII ст.
3. Криза феодалізму і розвиток буржуазних відносин у др. пол. XVII – пер. пол. XVIII ст.
4. Освічений абсолютизм і Чехія.

##### *Література:*

1. Австро-Венгрия. Опыт многонационального государства. – М., 1995.
2. Ванечек В. История государства и права Чехословакии. – М., 1981.
3. Гваньїні О. Стисла історія Богемії // Хроніка – 1999 – № 25-26 – С. 31-43.
4. Лаптева Л.П. Письменные источники по истории Чехии периода феодализма (до 1848 г.). – М., 1985.
5. Лаптева Л.П. История Чехии периода позднего феодализма и раннего нового времени (1648-1849): Уч. пособие. – М., 1998.
6. Сикст из Оксфорда. Хроника событий, совершившихся в Чехии в 1547 г. / под ред. Б.Н.Флоры. – М., 1989.
7. Славянский вопрос: Вехи истории. – М., 1997.
8. Смоляницкий С.В. Три века Яна Коменского. – М., 1987.
9. Флоря Б.Н. Россия и чешское восстание против Габсбургов. – М., 1989.

#### **ТЕМА 6. Болгарське національне Відродження.**

1. Зародження національно-визвольного руху та його ідеологія: кін. XVIII – пер. третина XIX ст.
2. Культурно-просвітницький рух і визвольна боротьба в 30-х–50-х рр. XIX ст.
3. Револьюційно-демократичне піднесення в 60-х – 70-х рр. XIX ст.
4. Східна криза 1875-1878 рр.

##### *Література:*

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. – К., 2001.
2. Барбасов А.П., Золотарев В.А. О прошлом во имя грядущего: традиции российско-болгарского боевого содружества. – М., 1990. – 268 с.
3. Виноградов В.И. Русско-турецкая война 1877-1878 гг. и освобождение Болгарии. – М., 1978. – 295 с.
4. Вяземский Е.К. Российская дипломатия и вопрос об автономии Боснии и Герцеговины в 1876 году // Советское славяноведение. – 1984 – № 1.
5. Герои Шипки: Сборник / сост. О.Михайлов. – М., 1979. – 479 с.

6. Грачев В.П. Балканские владения Османской империи на рубеже XVIII – XIX вв. – М., 1990.
7. Нарочницкая Л.И. Россия и национально-освободительное движение на Балканах 1875-1877. – М., 1979. – 144 с.
8. Незабываемый подвиг. Некоторые аспекты русско-турецкой войны 1877-1878 гг. и освобождения Болгарии от османского ига / под ред. П. Горанова. – Львов, 1980. – 174 с.
9. Тодоров Н. Балканский город XV – XIX в. – М., 1976.
10. Улунян А.А. Возрождение Болгарии // Славяноведение. – 2003 – № 3 – С. 83-90.
11. Формирование национальных независимых государств на Балканах. Конец XVIII – 70-е годы XIX в. – М., 1986.
12. Чуркина И.В. Национальная церковь и формирование южнославянских наций // Вопросы истории. – 2001 – № 3 – С. 39-58.

### **ТЕМА 7. Чеське національне Відродження.**

1. Соціально-економічні передумови національного руху в Чехії.
2. Діяльність будителів та культурно-просвітницьких установ у пер. пол. XIX ст.
3. Економічне та політичне становище Словаччини у пер. пол. XIX ст.
4. Чехи і словаки у революції 1848-1849 рр.

#### *Література:*

1. Доубек В. Между Веной и Москвой: Славянская концепция и образ России в чешском обществе XIX века // Родина. – 2001 – № 2 – С. 105-109.
2. Европейские революции 1848 г. «Принцип национальности» в политике и идеологии. – М., 2001.
3. Еремеева Г.И. Чешский радикальный демократ Йозеф Фрич. Из истории общественно-политической борьбы в Чехии в 40-60-е гг. XIX в. – М., 1984.
4. Освободительное движение народов Австрийской империи. Возникновение и развитие. Конец XVIII – 1849 г. – М., 1980.
5. Мыльников А.С. Культура чешского Возрождения. – М., 1982.
6. Мыльников А.С. Эпоха просвещения в чешских землях. Идеология, национальное сознание, культура. – М., 1977.
7. Нидерхаузер Э. Славянские народы империи Габсбургов в революции 1848 года // Славяноведение. – 1998 – № 6 – С. 28-43.
8. Павленко О.В. «Святой мученик» Карел Гавличек-Боровский. Мифологизация национального героя // Славяноведение. – 2004 – № 1 – С. 80-92.
9. Революции 1848-1849: в 2-х т. / под ред. Ф.М.Потемкина, А.И.Молока. – М., 1952.
10. Удальцов И.И. Очерки из истории национально-политической борьбы Чехии в 1848 г. – М., 1951.

11. Чешская нация на заключительном этапе формирования. 1850 – начало 70-х годов XIX в. – М., 1989.
12. Ясинський А. З «нарисів» і досліджень соціальної і економічної історії Чехії // Хроніка – 1999 – №25-26 – С. 46-58.

### **ТЕМА 8. Польські землі в кін. XVIII – 60-х рр. XIX ст.**

1. Політичне становище польських земель в кін. XVIII – на поч. XIX ст.
2. Визвольна боротьба поляків у період наполеонівських війн.
3. Польський національний рух у 30-х – 40-х рр. XIX ст. Велика еміграція.
4. Револьюційна боротьба в польських землях у 1846-1849 рр.
5. Січневе повстання 1863-1864 рр.

#### *Література:*

1. Восстание 1833 г. и русско-польские революционные связи 60-х годов: Сб. материалов. – М., 1960.
2. Григораш И.В. Адам Ежи Чарторыйский (1770-1861) // Новая и новейшая история. – 2002 – №3.
3. За нашу и вашу свободу. Герои 1863 г. Сб. – М., 1964. – 448 с.
4. Кеневич С. Лелевель. – М., 1970. – 191 с.
5. Обушенкова Л.А. Королевство Польское в 1815-1830 гг. – М., 1979.
6. Островер Л.И. Тадеуш Костюшко. – М., 1961. – 272 с.
7. Польша на путях развития и утверждения капитализма (конец XVIII – 60-е годы XIX в.). – М., 1984.
8. Фалькович С.М. Идейно-политическая борьба в польском освободительном движении 50-60 годов XIX в. – М., 1966.

### **ТЕМА 9. Південні слов'яни в кін. XIX – на поч. XX ст.**

1. Черногорія.
2. Хорватія.
3. Боснія та Герцеговина.
4. Македонське питання.
5. Балканські війни.

#### *Література:*

1. Айрапетов О.Р. Балканы в стратегии Антанты и ее противников // Новая и новейшая история. – 2003 – № 5 – с. 191-224.
2. Брандсе М.Э. Проблема формирования национальной идентичности балканских мусульман: история и современность // Политическая наука: Сб. науч. статей. – М., 2002 – № 4 – С. 160-188.
3. Жебокрицкий В.А. Болгария во время Балканских войн 1912-1913 гг. – К., 1961.
4. Задорожнюк Э.Г. Социал-демократия в Центральной Европе. – М., 2000.
5. Лобанова М. Балканские социал-демократические конференции 1909-1911 гг. и вопрос об объединении левых сил в Болгарии // Славяноведение. – 2002 – № 3 – С. 3-13.

6. Писарев Ю.А. Великие державы и Балканские страны накануне Первой мировой войны. – М., 1985.
7. Поповский В. Некоторые аспекты македонского освободительного движения в период восточного кризиса (1875-1880) // Вестник Московского ун-та. Сер. 8. История. – 2003 – № 5 – С. 66-74.
8. Постолювський Р.М. та ін. Світ на зламі епох: історія кінця ХІХ – сер. ХХ ст.. – К., 2000. – 239 с.
9. Романенко С.А. Югославия, Россия и «славянская идея»: вторая пол. ХІХ – нач. ХХІ в. – М., 2002.
10. Тимофеев А.Ю. К вопросу об историографии понятия «Старая Сербия» // Славяноведение. – 2006 – № 3 – с. 103-114.
11. Хитрова Н.И. Россия и Черногория: Русско-черногорские отношения и общественно-политическое развитие Черногории в 1878-1908 г. – М., 1993.
12. Шемякин А.Л. Никола Пашич // Вопросы истории. – 2002 – № 2 – С. 62-91.
13. Шемякин А.А. Сербское общество последней трети ХІХ – начала ХХ в. глазами русских наблюдателей // Славяноведение. – 2004 - № 3 – С. 21-31.

**ТЕМА 10. Суспільно-політичні процеси у західних слов'ян в кін. ХІХ – на поч. ХХ ст.**

1. Соціально-економічний розвиток і суспільні зрушення в кін. ХІХ ст.
2. Політичне становище чехів, словаків та поляків у складі багатонаціональних імперій.
3. Ідеологія нових суспільно-політичних рухів.
4. Соціально-економічний і політичний розвиток на поч. ХХ ст.

*Література:*

1. Віднянський С. Народи Центрально-Східної Європи в період кризи європейської цивілізації та Першої світової війни // Історія України. – 2000 – № 43 – С. 5-8.
2. Исламов Т.М. Империя Габсбургов: становление и развитие ХVІ – ХІХ вв. // Новая и новейшая история. – 2001 – №2.
3. Малевич О.М. Томаш Гарриг Масарик: исторический портрет // Вопросы истории. – 2004 – № 11 – С. 58-81.
4. Ненашева З.С. Общественно-политическая мысль в чешских землях в конце ХІХ – начале ХХ в. – М., 1994.
5. Свирида И. Варшава ХVІІ – ХІХ веков глазами русских современников // История. – 2002 – № 9 – С. 6-9.
6. Химка Дж-П. Зародження польської соціал-демократії та українського радикалізму в Галичині (1860-1890). – К., 2002. – 327 с.
7. Черников И. Гибель империи. – М., 2002.



**ТЕМА 11. Загальні тенденції розвитку південних і західних слов'ян у міжвоєнний час.**

1. Проблеми післявоєнного упорядкування слов'янських держав Центрально-Східної Європи.
2. Особливості соціально-економічного розвитку. Велика депресія.
3. Провідні тенденції внутрішньополітичного життя.
4. Становище національних меншин.
5. Центрально-Східна Європа у системі міжнародних відносин.

*Література:*

1. Граціозі А. Війна і революція в Європі 1905-1956. – К., 2005.
2. Гришина Р.П. Конференція «Государство и его институты на Балканах в кон. XIX – I пол. XX в.» // Славяноведение. – 2005 - № 5 – С. 108-113.
3. Гришина Р.П. Советские спецслужбы и несостоявшийся переворот (Болгария, сентябрь 1922 г.) // Славяноведение – 2002 - № 5 – С. 15-21.
4. Европа между миром и войной 1918-1938 / под ред. А.О.Чубарьяна. – М., 1992.
5. Зубарева Е.Ю. Германия и Югославия в 1929-1933 гг.: формирование модели двусторонних отношений // Вестник Московского ун-та. Сер. 8.: История. – 2004 – № 1 – С. 22-42.
6. Косик В.И. Опыт страны, которой не было (Сербия в 1918-1941 гг. ) // Славяноведение. – 2002 – № 5 – С. 22-35.
7. Марына В.В. Еще раз о «Мюнхенском заговоре»: (Новые документы из чешских архивов) // Славяноведение. – 2006 – № 3 – С. 16-37.
8. Ненашева З. Исследования истории Чехии и Словакии в XX веке // Новая и новейшая история. – 2006 – №4.
9. Мюнхен – преддверие войны / под ред. В.К.Волкова. – М., 1988. – 308 с.
10. Ротшильд Дж. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. – К., 2001.
11. Социальная структура и политические движения в странах Центральной и Юго-Восточной Европы. Межвоенный период. – М., 1986.
12. Станков Н.Н. Раппальский договор 1922 г. и Чехословакия // Славяноведение. – 2002 – № 3 – С. 3-15.
13. Чехословакия 1918-1938. Судьбы демократии в Центральной Европе: в 2-х т. – Прага, 1999.
14. Шевченко К.В. Русинский вопрос в межвоенной Чехословакии // Славяноведение. – 2003 – № 3 – С. 3-18.

**ТЕМА 12. Друга Річ Посполита 1918-1939 рр.**

1. Формування кордонів і політичної системи 1918-1921 рр.
2. Парламентська демократія 1922-1926 рр.
3. Режим «санації» 1926-1935 рр.
4. Польща напередодні Другої Світової війни.

*Література:*

1. Герлицкі А. Дивна війна 1920 року // Всесвіт. – 1990 - № 3 – С. 157-160.
2. Дурочинський Э. Польская историография новейшей истории // Новая и новейшая история. – 2002 – №3.
3. Иванов Ю.В. Очерки истории российско (советско)- польских отношений в документах. 1914-1945 гг. – М., 2002.
4. Иванов Ю.В. Реакция в Москве на переворот Ю.Пилсудского в Польше в мае 1926 г. // Новая и новейшая история. – 2006 – №1.
5. Зубачевский В.А. Взаимоотношения Польши, России и Германии в 1920 г. // Вопросы истории. – 2004 – № 7 – С. 41-55.
6. Карцев А. «Чудо на Висле» обеспечил криптолог // Эхо планеты. – 2005 – 23-29 сентября – С. 38-40.
7. Лупейко В. Катастрофа на Віслі // Освіта. – 1998 – 29 квітня-6 травня.
8. Морозов С.В. К вопросу о секретном польско-германском договоре 1934 г. // Славяноведение. – 2005 – № 5 – С. 35-54.
9. Морозов С.В. Польско-чехословацкие отношения, 1933-1939. – М., 2004.
10. Морозов С.В. Польша и Чехословакия в дни майского кризиса 1938 г. // Славяноведение. – 2006 – № 3 – С. 38-43.
11. Парсаданова В.С. Россия и Польша. Синдром войны 1920. – М., 2005.
12. Пилсудський Ю. Рік 1920 // Всесвіт. – 1990 – № 3 – С. 154-157.
13. Сивіцький М. Історія польсько-українських конфліктів: в 3-х т. – т.2. – Львів, 2005. – 360 с.
14. Симонова Т.М. Прометеизм во внешней политике Польши 1919-1924 // Новая и новейшая история. – 2002 – №4.

**ТЕМА 13. Національно-визвольні рухи на польських та югославських землях у 1939-1945 рр.**

1. Особливості окупаційного режиму в Польщі.
2. Політика окупантів на югославських землях.
3. Основні напрями руху опору на польських землях та спрямованість їх діяльності.
4. Визвольна боротьба в Югославії.

*Література:*

1. Булаич М. Ясеновац-еврейско-сербский холокост (роль Ватикана) в фашистско-устиашской Хорватии (1941-1945). – Белград, 2002.
2. Валихновский Т. У истоков борьбы с реакционным подпольем в Польше 1944-1948. – К., 1984. – 309 с.
3. Геник М. Проблема участі українських підрозділів у придушенні Варшавського повстання: розвінчання міфу // Людина і політика. – 2001 – № 6 – С. 49-58.
4. Дурачинський Э. Польша 1939-1945: Политическая история. – Варшава, 1999.

5. Коваль В.С. Довкола радянсько-польської війни 1939 р. – К., 1991. – 76 с.
6. Краль Г. опередить Господа Бога (К истории восстания в варшавском гетто 1943 г.) // Иностранная литература. – 1988 - № 4 – С. 174-210.
7. Куц Е.Р. Борьба СССР за демократическое решение польского вопроса 1941-1945. – К., 1984. – 151 с.
8. Мельтюхов М.И. Операция «Багратион» и Варшавское восстание 1944 года // Вопросы истории. – 2004 – № 11 – С. 43-58.
9. Мягков М.Ю. Сикорский и проблемы коалиционной стратегии союзников 1941-1942. Документы американских архивов // Новая и новейшая история. – 2002 – №6. – С. 96-104.
10. Назаревич Р. Варшавское восстание 1944 года: политические аспекты. – М., 1989. – 231 с.
11. Парсаданова В.С. Новые архивные источники по истории советско-польских отношений 1939-1941 // Новая и новейшая история. – 2003 – №3 – С. 157-162.
12. Парсаданова В.С. Советско-польские отношения в годы Великой Отечественной войны 1941-1945. – М., 1982. – 280 с.
13. Семиряга М.И. Борьба народов Центральной и Юго-Восточной Европы против немецко-фашистского гнета. – М., 1985. – 326 с.
14. Сивицький М. Історія польсько-українських конфліктів: в 3-х т. – т.3. – Львів, 2005. – 432 с.

#### **ТЕМА 14. Болгарія в роки Другої світової війни.**

1. Політика нейтралітету 1939-1941 рр.
2. Суспільно-політична ситуація в країні у 1941-1943 рр.
3. Криза режиму та політичні зрушення 1944-1945 рр.

##### *Література:*

1. Аблова Р.Т. Сотрудничество советского и болгарского народа в борьбе против фашизма. 1941-1944 гг. – М., 1973.
2. Васильева Н.В. Международная конференция «Человек на Балканах в Эпоху кризисов и этнополитических столкновений XX века» // Славяноведение. – 2001 - № 1 – С. 114-146.
3. Копылов А.А. Отечественный фронт и народно-демократическая революция в Болгарии. – Львов, 1985. – 222 с.
4. Не смолкнет эхо над Балканами: Воспоминания. Письма. Публицистика. Статьи. – М., 1988. – 317 с.
5. Сальков А.П. Урегулирование проблемы Южной Добруджи (1939-1947 годы) // Новая и новейшая история. – 2005 – №5.
6. Чернявский Г.И. Дневники Г.М. Димитрова // Новая и новейшая история. – 2001 – № 5 – С. 47-59.

**ТЕМА 15. Загальні тенденції розвитку країн південних і західних слов'ян у 1945-1989 рр.**

1. Післявоєнні режими народної демократії.
2. Встановлення тоталітаризму сталінського зразка.
3. Реформізм 60-х рр.
4. «Доктрина Брежнєва» і період стагнації системи.
5. Занепад і крах комунізму в Центрально-Східній Європі.

*Література:*

1. Валента И. Советское вторжение в Чехословакию. 1968. – М., 1991.
2. Гибианский Л.Я. Идея балканского объединения и планы ее осуществления в 40-е гг. XX в. // Вопросы истории. – 2001 – № 11-12 – С. 38-57.
3. Задорожнюк Э.Г. Чешско-словацкие отношения: от режима «нормализации» 1969 г. к «бархатной» революции 1989 г. // Новая и новейшая история. – 2005 – №6.
4. Кені П. Карнавал революції. Центральна Європа 1989 року. – К., 2006.
5. Куприн А.Б. Центрально-Восточная Европа во II пол. XX века: в 3-х т. – т.1-2. – М., 2000.
6. Малиновська О.А. Трудова еміграція з Югославії (60-80-і рр.) // УІЖ. – 1991 – № 1 – С. 46-56.
7. Марьина В.В. Чехословакия: от многонационального к двунациональному государству 1944-1948 годы // Славяноведение. – 2001 – № 5 – С. 39-60.
8. Овсяный Н.Р. Болгария. – М., 2002. – 340 с.
9. Страшнок С.Ю., Пугач С.П. Політичні кризи та анти тоталітарні рухи у країнах Східної Європи (50 – 80-і рр.. XX ст.). – Харків, 1998.
10. Тисменяну В. Поворот у політиці: Східна Європа від Сталіна до Гавела. – К., 2003.
11. Яжборовская Н.С. Церковь и государство в послевоенной Польше // Полития. – 2002-2003 (зима) – С. 68-80.
12. Яровий В.І. Новітня історія країн Східної Європи. 40-і – 90-і рр. XX ст. – К., 1997. – 269 с.

**ТЕМА 16. Соціально-економічна та політична трансформація слов'янських країн Центрально-Східної Європи у 90-х рр. XX ст.**

1. Перехід до ринкової економіки. «Шокова терапія».
2. Трансформація політичних систем і етнополітичні конфлікти.
3. Соціальні реформи.
4. Вхід до НАТО та Європейського Союзу.

*Література:*

1. Бухарин Н.И. Строительство гражданского общества в странах Центральной и Юго-Восточной Европы в 90-е годы XX – нач. XXI в. // Новая и новейшая история. – 2005 – №1.

2. Волков В.К. Новый мировой порядок и Балканский кризис 90-х гг. // Новая и новейшая история. – 2002 – № 2 – С. 11-51.
3. Глинкина С.П., Орлик Н.Н. Россия и Центрально-Восточная Европа на рубеже XX – XXI веков // Новая и новейшая история. – 2006 – №4.
4. Грозна В.В. Розширення ЄС на Схід. Нові виклики // Актуальні проблеми економіки. – 2006 – № 1 – С. 122-131.
5. Денчев К. Конец «царствования» Симеона Сакскобургского в Болгарии // Новая и новейшая история. – 2006 – №2.
6. Дунаева Ю.В. Проблема национализма и этнической идентичности в странах Центрально-Восточной Европы // Политическая наука: Сб. науч. статей. – М., 2002 – № 4 – С. 138-159.
7. Запад или человечество? Историософия балканского конфликта. – С-Пб., 2000. – 161 с.
8. Ивашов Л.Г. Косовский кризис 1999. Бросок на Приштину // Новая и новейшая история. – 2004 – №5.
9. Князев Ю.К. Словения: через реформы к государству благосостояния // Новая и новейшая история. – 2002 – №6. – С. 37-56.
10. Кривогуз Н.М. Революции и реформы в странах Центральной и Юго-Восточной Европы // Преподавание истории в школе. – 2001 – № 8 – С. 11-22.
11. Кудров В. Модели и механизмы рыночной трансформации в странах ЦВЕ // Мировая экономика и международные отношения. – 2006 – № 8 – С. 10-22.
12. Куприн А.Б. Центрально-Восточная Европа во II пол. XX века: в 3-х т. – т.3. – М., 2000.
13. Селіонов М. Македонія: нова стародавня країна в серці Балкан // Всесвіт. – 1998 – № 3 – с. 181-188.
14. Тягуненко Л.В. Союзная республика Югославия на рубеже XXI века // Новая и новейшая история. – 2001 – №3.
15. Шумило В. Країни Центрально-Східної Європи (Польща, Словаччина, Угорщина, Чехія) у постсоціалістичну добу // Історичний журнал. – 2004 – № 9 – С. 74-79.

**ТЕМА 17. Суспільно-політичний розвиток Польщі в 90-х рр. XX – на поч. XXI ст.**

1. Країна на шляху до демократії.
2. Суспільно-політичний розвиток у пер. пол. 90-х рр.
3. Політичне життя в кін. 90-х рр. XX – на поч. XXI ст.
4. Польське суспільство: основні напрями розвитку.

*Література:*

1. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі. – Львів, 2002.
2. Куприн А.Б. Центрально-Восточная Европа во II пол. XX века: в 3-х т. – т.1-2. – М., 2000.

3. Осадчук Б. Україна. Польща, світ. – К., 2001.
4. Павлів В. Четвертая Реч Посполита: нелиберальная или антилиберальная? // Зеркало недели. – № 42 – 29 октября 2005 – С. 6.
5. Павлів В. Польское deja-vю // Зеркало недели. – № 27 – 15 июля 2006 – С. 5.
6. Революционные преобразования в странах Центральной и Юго-Восточной Европы: причины и последствия: в 2-х ч. – М., 1990.
7. Страшун Б.А. Конституционные перемены в Восточной Европе 1989-1990. – М., 1991.

## 4.2 Питання для самостійної роботи

1. Слов'яни і Франкська держава.
2. Слов'яни і Візантійська імперія в VI-VII ст.
3. Культура Болгарії VI-XIV ст.
4. Культура південнослов'янських народів VIII-XV ст.
5. Культура Чехії і Словаччини VIII-XV ст.
6. Культура Польщі VIII-XV ст.
7. Слов'янські університети і Україна.
8. Культура Польщі XVI-XVIII ст.
9. Культура південних слов'ян XV-XVIII ст.
10. Культура Чехії та Словаччини в XVI-XVIII ст.
11. Я.А.Коменський – основоположник нової педагогіки.
12. Розвиток національної культури Польщі в XVIII- 60-х рр. XIX ст.
13. Культура чеського та словацького національного Відродження.
14. Культура південнослов'янських народів періоду національного Відродження.
15. Культура чехів і словаків другої пол. XIX – поч. XX ст.
16. Розвиток національної культури Польщі кін XIX – поч. XX ст.
17. Розвиток культури південнослов'янських народів другої пол. XIX – поч. XX ст.
18. Розвиток культури Польщі в 1918-1939 рр.
19. Розвиток культури в Чехословаччині у міжвоєнний період.
20. Розвиток болгарської культури у міжвоєнний час.
21. Культура, наука, мистецтво у Польщі у післявоєнний період.
22. Болгарська культура повоєнного часу.
23. Культура чеського і словацького народів у 50-80- рр. XX ст.
24. Духовне життя південних слов'ян після Другої світової війни.
25. Сучасні суспільно-політичні процеси в країнах Центрально-Східної Європи.
26. Україна і слов'янський світ.

Форма контролю: реферат або обговорення проблеми в усній формі (на вибір студента).

### 4.3 Тематика рефератів

1. Спрямованість та діяльність руху богомилів на Балканах у VII – XII ст.
2. Кирило та Мефодій – видатні слов'янські просвітники..
3. Особливості утвердження феодалізму у південних і західних слов'ян.
4. Південні слов'яни у протистоянні Ватикану та Константинополя IX – XV ст.
5. Словаччина під владою Угорського королівства в XI – XV ст.
6. Польська експансія на західноруські землі в XIV – XV ст.
7. Система освіти у західних слов'ян в добу Середньовіччя.
8. Особливості соціально-економічного та політичного розвитку Далмації у X – XV ст.
9. Боротьба Польщі із Тевтонським орденом у XIV - XVст.
10. Польська суспільно-політична думка 70-90-х рр. XVIII ст.
11. Етноконфесійна ситуація у Речі Посполитій в XVI – XVIII ст.
12. Т. Костюшко – історичний портрет.
13. Російсько-турецька війна 1877-1878 рр. і визволення Болгарії.
14. Робітничий та селянський рухи на Балканах в кін. XIX – на поч.. XX ст.
15. Утворення та діяльність південнослов'янських соціал-демократичних партій в Австро-Угорщині (кін. XIX – на поч.. XX ст.).
16. М. Драгоманов і Болгарія.
17. Політика Османської імперії стосовно християнського населення у XIX ст.
18. Становище Словенії під владою Габсбургів у XIX ст.
19. Участь поляків у Революції 1848-1849 рр. в Німеччині.
20. Селянські рухи в Чехії та Словаччині у XIX ст.
21. Польська Велика еміграція.
22. Суспільно-політична діяльність А. Міцкевича.
23. Польське питання у міжнародних відносинах пер. пол. XIX ст.
24. Ілліризм: особливості формування національної самосвідомості у південних слов'ян.
25. Українська проблема в II Речі Посполитій.
26. Політика Польщі на «Східних кресах» у міжвоєнний час.
27. Політичний портрет Ю. Пілсудського.
28. Радянсько-польська війна 1920 р.
29. Чесько-радянські відносини у міжвоєнний період.
30. Українська еміграція у Чехословаччині 1918-1938 рр.
31. Діяльність Внутрішньої Македонської Революційної організації у 20-30-і рр. XX ст.
32. Лейпцігський процес над Г. Дімітровим.
33. Національне питання в Королівстві сербів, хорватів і словенців.
34. Польське питання на конференціях великих держав в роки Другої світової війни.

35. Політичний портрет Т.Масарика.
36. Діяльність лондонського еміграційного уряду генерала Сікорського.
37. Радянсько-югославський конфлікт 1948 р.
38. Діяльність «Солідарності» у Польщі на поч. 80-х рр. ХХ ст.
39. Соціально-економічна криза в Болгарії у др. пол. 80-х рр. ХХ ст.
40. Громадянське суспільство в Чехословаччині в умовах «Празької весни» 1968 р.
41. Участь Югославії у Русі неприєднання.
42. Становище Боснії та Герцеговини у 1995-2005 рр.
43. Соціально-економічне становище Македонії в 90-х рр. ХХ - на поч. ХХІ ст.
44. В.Мечіар – політичний діяч сучасної Словаччини.
45. Економічні реформи у Словенії.
46. Політичний портрет В.Гавела.
47. Інтеграція Болгарії до ЄС та НАТО.
48. Держави південних та західних слов'ян у міжнародних відносинах кін. ХХ – поч. ХХІ ст.

#### **4.4 Рекомендована література**

1. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. – К., 2004.
2. Дворнік Ф. Слов'яни в Європейській історії та цивілізації. – К., 2005.
3. Дюрозель Ж-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. – К., 1995.
4. Єлавіч Б. Історія Балкан ХVІІІ-ХХ ст.: в 2-х т. – К., 2003, 2004.
5. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі. – Львів, 2002.
6. Історія южних и западных славян. – М., 1987.
7. Історія Болгарии: в 2-х т. – М., 1954, 1955.
8. Історія Чехословакии: в 3-х т. – М., 1956, 1959, 1961.
9. Історія Югослави: в 2-х т. – М., 1963.
10. Історія Польши: в 3-х т. – М., 1955, 1956, 1958.
11. Історія Сербии и Черногории / сост. Шумов С., Андреев А. – М., 2002.
12. Історія южных и западных славян. Курс лекцій / под ред. И.Созина. – М., 1979.
13. Історія південних і західних слов'ян / під ред.. В.Жебокрицького. – К., 1966.
14. Історія південних і західних слов'ян / під ред.. І.Гранчака. – К., 1987.
15. Історія західних і південних слов'ян / під ред.. Є.Пугача. – Харків, 1998.
16. Краткая история Болгарии: С древнейших времен до наших дней. – М., 1987.



17. Краткая история Польши: С древнейших времен до наших дней. – М., 1993.
18. Краткая история Чехословакии: С древнейших времен до наших дней. – М., 1988.
19. Матвеев Г., Ненашева З. История южных и западных славян: в 2-х т. – М., 1998.
20. Новейшая история стран Европы и Америки XX в.: в 3-х ч. / под ред. А.М.Родригеса и М.В.Пономарева. – М., 2001. – ч.1,3.
21. Хрестоматия по истории южных и западных славян: в 3-х т. – Минск, 1988-1990.
22. Шумов С., Андреев А. История Словакии V-XX вв. – М., 2000.
23. Черній А.І., Черній В.А. Історія південних і західних слов'ян: в 3-х ч. – Рівне, 1999.
24. Чорній В. Історія Болгарії. – Львів, 2007.
25. Яровий В.І. Історія західних і південних слов'ян від найдавніших часів до XX ст.: Курс лекцій. – К., 2002.
26. Яровий В.І. Історія західних і південних слов'ян у XX ст.: Курс лекцій. – К., 1996.

## **5. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ**

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) являє собою особливий тип завдання, яке отримує кожен студент на початку семестру. Воно належить до обов'язкової навчальної роботи. В процесі підготовки ІНДЗ студенти вчать працювати із періодичними виданнями, матеріалами мережі Інтернет, мемуарами та іншими видами історичних джерел. На цій основі вони готують наукову роботу. Зокрема, рекомендованими для використання є такі часописи та журнали: Український історичний журнал, Новая и новейшая история, Вопросы истории, Исторические записки, Славяноведение, Родина, Международная жизнь, Международная экономика и международные отношения, Международные процессы, Віче, Дзеркало тижня, Журнал «І», Людина і політика, Нова політика, Політична думка, Політика і культура, Політика і час, Сучасність, Україна – Європа – Світ.

Частина студентів працюють над політичними портретами провідних слов'янських суспільно-політичних діячів ХХ століття. Зокрема, для вивчення пропонуються біографії Г.Дімітрова, Т.Живкова, Н.Пашича, С.Мілошевича, Ф.Туджмана, І.Ізетбеговича, Л.Валенси, Т.Масарика, Е.Бенеша, В.Мечіяра, С.Радіча, Ю.Пілсудського, Р.Дмовського, В.Гомулки, О.Дубчека, В.Гавела, Т.Мазовецького, Бориса III, Олександра Карагеоргієвича, Й.Тіто.

Інші студенти складають аналіз суспільно-політичного розвитку країн південних і західних слов'ян у 2005-2008 роках. Для дослідження студенти отримують одну з країн на вибір: Болгарія, Сербія, Македонія, Словенія, Чорногорія, Хорватія, Боснія і Герцеговина, Чехія, Словаччина, Польща.

## **6. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ**

### **6.1 Питання для модульного контролю**

#### ***Модуль 1.***

1. Визначте та проаналізуйте основні проблеми етногенезу слов'ян у V-VII ст.
2. Проаналізуйте основні тенденції розвитку слов'янських держав на Балканах у XI- XIV ст.
3. Визначте передумови, хід та наслідки гуситської революції у Чехії.
4. Проаналізуйте основні етапи формування у Польщі станово-представницької монархії: XIV- XV ст.
5. Порівняйте становище Чорногорії та Боснії і Герцеговини під владою Османської імперії у XVI- XVIII ст.
6. Порівняйте становище сербів під владою Османської та Австрійської імперій у XVI- XVIII ст.
7. Проаналізуйте становище хорватських земель у складі імперії Габсбургів у XVI- XVIII ст.
8. Охарактеризуйте соціально-економічне та політичне становище Богемії у XVII- XVIII ст.
9. Проаналізуйте внутрішню та зовнішню політику Речі Посполитої у XVI - пер. пол. XVII ст.
10. Охарактеризуйте причини і наслідки соціально-економічного і політичного занепаду Речі Посполитої у II пол. XVII- XVIII ст.
11. Визначте історичне значення Великоморавської держави.
12. Визначте особливості розвитку I Болгарського царства у VII- X ст.

#### ***Модуль 2.***

1. Визначте провідні тенденції соціально-економічного розвитку чеських земель у пер. пол. XIX ст.
2. Охарактеризуйте польський національний рух пер. пол. XIX ст.
3. Порівняйте участь південних і західних слов'ян у революції 1848-1849 рр. в Австрійській імперії.
4. Проаналізуйте основні етапи болгарського національного руху в кін. XVIII – 70-х рр. XIX ст.
5. Охарактеризуйте роль Східного питання у міжнародних відносинах XIX ст.
6. Визначте специфіку формування чеської модерної нації у XIX ст.
7. Проаналізуйте хорватський національний рух XIX ст.
8. Визначте основні проблеми у становленні та розвитку Сербської держави в XIX ст.
9. Проаналізуйте причини, хід і наслідки Східної кризи 1875-1880 рр.
10. Проаналізуйте суспільно-політичний розвиток балканських країн на поч. XX ст.
11. Охарактеризуйте соціально-економічну та політичну ситуацію в Польщі на поч. XX ст.

12. Визначте основні наслідки Першої світової війни для південних і західних слов'ян.

### ***Модуль3.***

1. Проаналізуйте соціально-економічний та політичний розвиток Чехословаччини у міжвоєнну добу.
2. Дайте характеристику режиму «санації» в Польщі.
3. Проаналізуйте спрямованість політичного життя в Болгарії у 20-30-х рр. XX ст.
4. Охарактеризуйте здобутки та вади парламентської демократії у Польщі в 1918-1926 рр.
5. Визначте основні проблеми соціально-економічного та суспільно-політичного життя Королівства СХС.
6. Охарактеризуйте внутрішню та зовнішню політику Югославії у 30- рр. XX ст.
7. Порівняйте окупаційні режими у Польщі та Чехії в роки Другої світової війни.
8. Охарактеризуйте особливості політики Болгарії в 1939-1945 рр.
9. Визначте причини і наслідки антифашистського руху в Югославії в роки Другої світової війни.
10. Охарактеризуйте радянсько-польські відносини у 1939-1945 рр.
11. Визначте основні напрями у Русі опору на польських землях у 1939-1945 рр.
12. Проаналізуйте наслідки Другої світової війни для південних і західних слов'ян.

### ***Модуль4.***

1. Проаналізуйте суспільно-політичний рух «Празької весни» у Чехословаччині.
2. На прикладі Болгарії 1944-1948 рр. поясніть особливості народно-демократичних режимів у післявоєнний час.
3. Проаналізуйте прояви кризи соціалістичного режиму у Польщі в 50-80-х рр. XX ст.
4. Проаналізуйте особливості внутрішньої та зовнішньої політики Югославії в період керівництва Й.Тіто.
5. Дайте характеристику поняття «живковізм» та проаналізуйте розвиток Болгарії у 60-80-х рр.
6. Охарактеризуйте політику Комуністичної партії Чехословаччини у добу «нормалізації» (70-80- рр.).
7. Назвіть причини розпаду Чехословаччини та проаналізуйте суспільно-політичний розвиток Чеської та Словацької республік у 90-і рр. XX ст.
8. Проаналізуйте причини Балканських воєн 90-х рр. XX ст. та визначте основні етапи розпаду Югославії.

9. Охарактеризуйте суспільно-політичний розвиток Болгарії у 90-х рр. ХХ – на поч. ХХІ ст.
10. Порівняйте розвиток Словенії і Хорватії та становище Сербії, Македонії, Боснії і Герцеговини у 90-х рр. ХХ – на поч. ХХІ ст.
11. Дайте характеристику соціально-економічних та політичних процесів у Польщі на межі ХХ – ХХІ ст.
12. Проаналізуйте спрямованість соціально-економічної та суспільно-політичної трансформації країн Центрально-Східної Європи у 90-х рр. ХХ ст.

## **6.2 Вимоги до знань та вмінь студентів**

В результаті вивчення курсу всесвітньої історії студенти повинні **знати**:

- основні політичні, соціально-економічні, культурні події та їх часові й просторово-географічні координати;
- причини і наслідки історичних подій;
- напрями діяльності та досягнення історичних осіб;
- зміст основних історичних понять та термінів.

У них мають бути сформовані такі **уміння**:

- визначати зміст та послідовність історичних подій;
- визначати передумови, причини, наслідки та особливості історичних подій, явищ і процесів;
- встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- визначати головні проблеми різних історичних епох;
- застосовувати набуті знання в аналізі подій сьогодення;
- чітко формулювати власну обгрунтовану думку;
- користуватись історичними та політичними картами.

## **6.3 Форми роботи на семінарських заняттях**

*Доповідь.* Студент повинен чітко висвітлити та розкрити основні проблеми питання, винесеного для обговорення. При цьому необхідно продемонструвати знання фактичного матеріалу, проаналізувати джерела, зробити власний висновок та обгрунтувати його.

*Суттєве доповнення.* Виступає як співдоповідь у разі, якщо в основній доповіді не висвітлені важливі аспекти досліджуваного питання або допущені суттєві помилки. Також використовується для висвітлення проблеми з інших позицій.

*Участь в обговоренні.* Студенти висловлюють свої міркування щодо проблеми, при цьому додатково аргументують ту чи іншу позицію.

#### 6.4 Критерії оцінювання у рейтинговій, національній та ECTS системах.

Рейтингова шкала РДГУ	Національна шкала	Шкала ECTS	Оцінка підсумкового контролю
90-100 і більше	відмінно	A	5
80-89	добре	B	4 без складання іспиту
70-79	добре	C	4 без складання іспиту
60-69	задовільно	D	3 без складання іспиту
50-59	задовільно	E	3 без складання іспиту
31-49	незадовільно	FX	2,3 при складанні іспиту
0-30	незадовільно	F	2 повторний курс, відрахування

Екзамен проводиться в межах чотирибальної системи оцінювання. Базовими критеріями є змістовність викладу, його логічність та науковість. Також враховується фактор дотримання норм української літературної мови.

**„відмінно”** – відповідь є повною, конкретною, використано найважливіші історичні факти. Матеріал висвітлено послідовно, думки закінчені, історичні терміни вживаються доречно. Зроблено висновки та узагальнення.

**„добре”** – у відповіді вірно проаналізовано історичні події та явища, однак вона є несистематизованою. Виявлено знання фактичного матеріалу, але не пояснюються взаємозв'язки причин і наслідків, висновки нечіткі.

**„задовільно”** – відповідь містить лише часткове висвітлення суті питання, матеріал викладено неповно, відсутні аналіз, порівняння тощо.

**„незадовільно”** – відповідь є загальною на рівні описання, невірна хронологія подій. Присутні перекручення фактів, невідповідність історичних персонажів.

## 7. ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Проаналізуйте основні проблеми етногенезу давніх слов'ян.
2. Назвіть основні джерела вивчення історії південних і західних слов'ян.
3. Охарактеризуйте особливості ранньофеодального ладу в державах південних і західних слов'ян.
4. Визначте історичне значення Великоморавської держави в процесі державотворення у західних слов'ян.
5. Проаналізуйте основні передумови виникнення та загальні засади розвитку I Болгарського царства.
6. Охарактеризуйте особливості процесу феодалізації та становлення представницьких монархій у південних і західних слов'ян (XII-XVст.)
7. Проаналізуйте причини і наслідки діяльності богомилів у Болгарії (IX-XIIIст.).
8. Порівняйте розвиток середньовічних Сербії, Хорватії, Боснії та Словенії (кінець X- XVст.).
9. Прослідкуйте основні етапи і назвіть причини порівняно легкого та швидкого завоювання Балкан турками-османами.
10. Порівняйте процеси внутрішньої колонізації в Чехії та Польщі у XII-XIVст.
11. Дайте загальну характеристику правління Карла IV у Чехії в середині XIVст.
12. Проаналізуйте основні причини, хід та наслідки Гуситського руху в Чехії.
13. Висвітліть соціально-економічні та політичні передумови подолання феодальної роздробленості у Польщі ( кінець XIII-XIV ст.).
14. Проаналізуйте причини, хід та наслідки боротьби Польщі із Тевтонським орденом XIV-XV ст.
15. Визначте особливості становища південнослов'янських земель у складі Османської імперії (етнополітичний аспект).
16. Порівняйте становище Чорногорії та Боснії і Герцеговини під владою турків-османів (XVI-XVIII ст.).
17. Охарактеризуйте становище Хорватії у складі Австрійської імперії (XVI-XVIII ст.).
18. Проаналізуйте соціально-економічний та політичний розвиток чеських земель під владою Габсбургів (XVI-XVIIIст.).
19. Визначте причини, хід та наслідки Чеського станового повстання 1618-1620 рр.
20. Криза феодально-кріпосницьких і розвиток буржуазних відносин у Чехії в др. пол.XVII –пер. пол.XVIIIст.
21. Проаналізуйте причини соціально-економічного та політичного піднесення Польської держави у XVI- пер. пол.XVII ст.

22. На основі аналізу Нешавських статутів 1454 р. та Генріхових артикулів 1573 р. охарактеризуйте особливості станової монархії в Речі Посполитій.
23. Визначте причини та передумови соціально-економічного та політичного занепаду Речі Посполитої у др. пол. XVII-XVIII ст.
24. Охарактеризуйте поділи Речі Посполитої.
25. Проаналізуйте вплив Наполеонівських завоювань на національне Відродження південних слов'ян.
26. Проаналізуйте хід та наслідки боротьби сербів за автономію в складі Османської імперії (1804-1833 рр.).
27. Охарактеризуйте спрямованість руху слов'янських народів Австрійської імперії під час революції 1848-1849 рр.
28. Порівняйте і проаналізуйте становище польських земель у складі Пруссії, Австрії та Росії протягом пер. пол. XIX ст.
29. Порівняйте польський національно-визвольний рух у 30-х та 60-х рр. XIX ст.
30. Визначте основні напрями промислової революції та сфери утвердження капіталістичних відносин у Чехії в пер. пол. XIX ст.
31. Проаналізуйте підгрунття та ідеологію чеського національного Відродження.
32. Охарактеризуйте особливості болгарського національно-визвольного руху (кін. XVIII -сер. 70-х рр. XIX ст.).
33. Визначте основні складові Східної кризи 1875-1878 рр. Берлінський конгрес 1878 р. і його наслідки.
34. Визначте основні проблеми утвердження капіталістичних відносин на польських землях кін. XIX – поч. XX ст.
35. Дайте загальний аналіз становища і розвитку південнослов'янських народів в кінці XIX-на початку XX ст.
36. Болгарська держава в останній чверті XIX- на поч. XX ст.
37. Проаналізуйте причини, хід та наслідки Балканських воєн 1912-1913 рр.
38. Охарактеризуйте основні альтернативи внутрішньополітичного розвитку чеських земель у др. пол. XIX–на поч. XX ст.
39. Південнослов'янські народи в роки Першої світової війни.
40. Дайте характеристику внутрішньополітичної ситуації в Болгарії під час Першої світової війни.
41. Визначте основні проблеми чеського і словацького національних питань в роки Першої світової війни.
42. Проаналізуйте втрати і надбання поляків у період Першої світової війни.
43. Назвіть основні причини кризи режиму парламентської демократії у II Речі Посполитій.
44. Охарактеризуйте внутрішню та зовнішню політику режиму “санації” в Польщі (1926-1938 рр.).



45. Проаналізуйте економічний та політичний розвиток Чехословацької буржуазної республіки в період між двома світовими війнами.
46. Охарактеризуйте проблему національних меншин у Чехословаччині і основні причини Мюнхенської змови 1938 р.
47. Визначте основний вектор політичного розвитку II Чехословацької республіки (вересень 1938-березень 1939 рр.).
48. Визначте причини нестабільності внутрішньополітичного життя Болгарії у міжвоєнний період.
49. Проаналізуйте внутрішні суперечності розвитку Королівства СХС у 20-х рр. XX ст.
50. Охарактеризуйте розвиток Югославії в період монархічної диктатури (30-ті рр. XX ст.).
51. Проаналізуйте значення пакту Молотова-Ріббентропа для Польщі і його втілення в життя у 1939-1944 рр.
52. Визначте основні проблеми польсько-радянських відносин в роки Другої світової війни.
53. Охарактеризуйте основні напрями антифашистського руху на польських землях у період окупації в роки Другої світової війни.
54. Проаналізуйте причини, хід та наслідки Варшавського повстання 1944р.
55. Визначте особливості окупаційного нацистського режиму в чеських землях.
56. Проаналізуйте основні форми та особливості Руху опору на чеських землях у період Другої світової війни.
57. Проаналізуйте становище Словаччини в роки Другої світової війни.
58. Охарактеризуйте передумови, хід та наслідки Словацького національного повстання 1944-1945 рр.
59. Прослідкуйте динаміку внутрішньополітичного розвитку Болгарії в роки Другої світової війни.
60. Назвіть основні етапи окупації та розподілу Югославії фашистами у 1941 р.
61. Охарактеризуйте спрямованість Руху опору в Югославії і наслідки збройного повстання проти окупантів 1941-1945 рр.
62. Проаналізуйте особливості режиму “народної демократії” в Чехословаччині 1945-1948 рр.
63. Визначте загальні риси режимів “народної демократії” в країнах південних і західних слов’ян після завершення Другої світової війни.
64. Проаналізуйте основні наслідки будівництва соціалізму за сталінським зразком у країнах південних і західних слов’ян.
65. Охарактеризуйте особливості розвитку Югославії протягом 50-х–80-х рр. XX ст.
66. Назвіть основні причини економічної стагнації країн “соціалістичної співдружності” у 60-х–80-х рр. XX ст.

67. Проаналізуйте причини та наслідки кризи реального соціалізму у Польщі у 60-х–80-х рр. XX ст.
68. Охарактеризуйте причини та наслідки Чехословацької кризи 1967-1970 рр.
69. Проаналізуйте діяльність незалежної профспілки “Солідарність” у Польщі та її роль у запровадженні загальної демократизації наприкінці 80-х рр.
70. Проаналізуйте соціально-економічний та політичний розвиток Болгарії протягом 90-х рр. XX ст.
71. Проаналізуйте основні проблеми українсько-польських стосунків протягом 90-х рр. XX ст.
72. Охарактеризуйте причини, хід та наслідки розвалу єдиної Югославії.
73. Проаналізуйте перебіг збройних конфліктів на Балканах у процесі розпаду Югославії.
74. Порівняйте основні напрями політичного та соціально-економічного розвитку Чехії та Словаччини у 90-х рр. XX ст.
75. Дайте порівняльну характеристику розвитку Словенії, Хорватії, Македонії, Чорногорії, Сербії та Боснії і Герцеговини наприкінці 90-х рр. XX ст.
76. Охарактеризуйте суспільно-економічний устрій давніх слов'ян (V-IX ст.)
77. Дайте характеристику становища словацьких земель у складі Угорського королівства (XI-XV ст.).
78. Охарактеризуйте розвиток польських земель у період феодальної роздробленості (кін. XII- поч. XIII ст.).
79. Проаналізуйте особливості становища словацьких земель під владою Габсбургів (XVI-XVIII ст.).
80. На основі порівняння діяльності та літературної спадщини Л.Штура, П.Шафарика, Я.Коллара проаналізуйте основні ідейні напрями Словацького національного відродження сер. XIX ст.
81. Визначте основні причини “слов'янського ренесансу” XIX ст. та проаналізуйте характер національно-визвольної боротьби південних і західних слов'ян у цей період.
82. Охарактеризуйте причини, хід та наслідки революції 1905 р. в Польщі.
83. Проаналізуйте спроби розв'язання македонського питання у XIX - на поч. XX ст.
84. Проаналізуйте передумови, хід та наслідки II етапу промислової революції поч. XX ст. та її вплив на розвиток Центрально-Східної Європи.
85. Охарактеризуйте історичну постать Т.Г.Масарика.
86. Проаналізуйте особливості державно-правового будівництва та основні проблеми політичних стосунків у країнах Центрально-Східної Європи (90-ті рр. XX ст.)

87. Визначіть спрямованість та основні тенденції соціально-економічних перетворень в країнах південних і західних слов'ян у постсоціалістичний період.
88. Охарактеризуйте особливості інтеграційних процесів у країнах Центрально-Східної Європи в 90-х рр. ХХ ст.
89. Визначте основні причини і наслідки загострення національного питання у постсоціалістичній Європі (90-ті рр. ХХ ст.).
90. Проаналізуйте передумови та наслідки проведення економічної політики “шокової терапії” в країнах Центрально-Східної Європи у пер. пол.90-х рр.ХХ ст.

Навчально–методичне видання

**Постоловський Р.М., Десятничук І.О.**

## **ІСТОРІЯ ПІВДЕННИХ І ЗАХІДНИХ СЛОВ'ЯН**

Навчально-методичні матеріали  
для студентів історико-соціологічного факультету  
(за вимогами кредитно-модульної системи)

Напрямок: 0203 „Гуманітарні науки” спеціальність: 6.020302 „Історія”

Комп'ютерна верстка та макет **Третяк О.Ю.**

Підписано до друку 09.02.2009 р.  
Папір офсет. Друк різнографічний. Формат 60/84 1/8.  
Ум.друк.арк. 1,4. Наклад 100 прим. Зам. № 192/2.

---

Редакційно-видавничий відділ  
Рівненського державного гуманітарного університету  
33028, м.Рівне, вул.С.Бандери, 12